

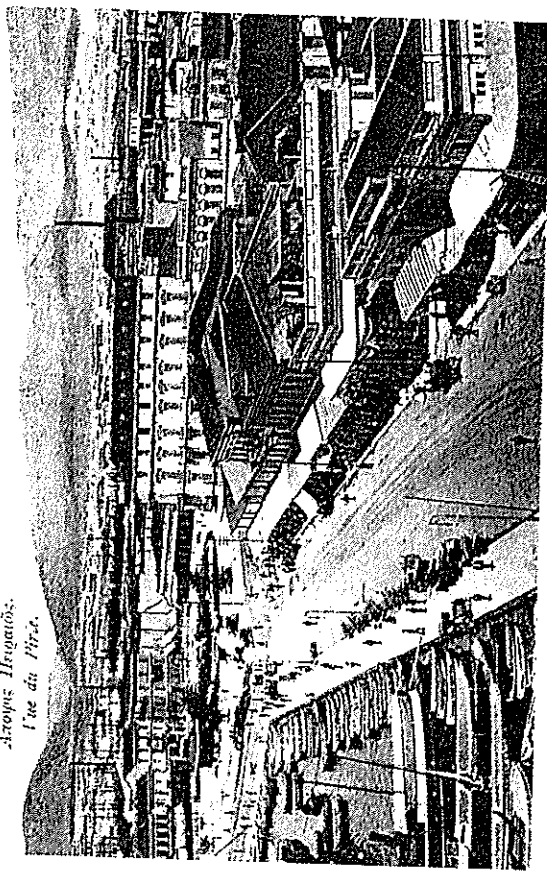
παίρνει από την ώρα που γεννιέται. Αλλά του 'χει κανονίσει όμως όταν βγαίνει να είναι τίποτα και σιγά-σιγά να ολοκληρώνεται... Και δεν υπάρχει τίποτα που να μην πεθαίνει σ' αυτή τη γη.

Κείνο το καλοκαίρι παίζαμε και με το Μπάτι. Έπαιξα πολύ καιρό με το Μπάτι. Τραβιάζουμε μαζί του τέσσερα χρόνια. Μου άρεσε ο γέρος πολύ. Ήταν καλός άνθρωπος και είχε και κάτι: μπορούσε να σε κάνει να γελάς και να μη μπορείς να σταματήσεις. Μια φορά από τα γέλια σταματήσαμε τελείως το παιχνίδι, όλοι!

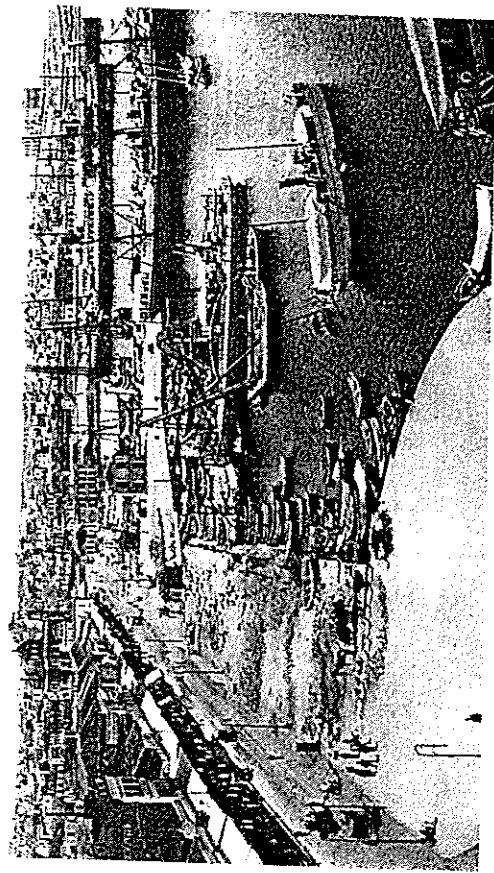
Εσκολάγαμε από το μαγαζάκι που ήταν τρία-τέσσερα στενά πιο πάνω απ' το Πασαλιμάνι και επηγαίναμε στον Κορσικιόζη, κάτω κοντά στη θάλασσα. Κορσικιόζη παίζανε τότε ο Δεδούσαρος και ο Μάυρος. Σκολάγαμε απ' τη δουλειά μιάμιση-δύο η ώρα. Απέναντι από το Λεμβαρχείο, κάνα δυο μέτρα στ' ανοιχτά είχε έναν κυματοθραύστη για τον καιρό. Ήταν ένας μώλος φαρδύς, περπατάγαμε απάνω. Είχανε δέσει ένα καϊκι εκεί κι αφήνανε του φίλου μου καπίς για να το προσέχει. Μπάνισα εγώ το καϊκι. Ήταν ωραίο. Άδειο μέσα το αμπάρι, χώρος πολλός. Είχα ένα φίλο που δούλευε στα τσουβάλια. Τόνη ψήνω, μου φέρνει καμιά δεκαριά τσουβάλια καλά, χωρίς χνουδί, και τα σπλώσαμε χάμω. Ήτανε, *μη λες τίποτα*.

Μόλις σκολάγαμε απ' το νταραβέρι, φτιαγμένοι, παίρναμε ένα βαρκάκι, το σπρώγναμε λίγο και πηγαίναμε στο καϊκι. Την ξεπλέρναμε, είχαμε πάρει και κρασί, μεζέδες... Άλλον τον έπαιρνε ο ύπνος, *άλλος γρατζούνανε το ξύλο*... Τί γινότανε! Τελευταία ξυπνάγαμε όλοι το πρωί και πλακωνάμαμε τις πενιές. Αυτό ήτανε μαργεί! Ήταν τόσο ωραία που δεν ήθελα να φύγω απ' το καϊκι. Και να φανταστείς ότι είχαμε πιάσει και σπύκι κοντά στο λιμάνι. Ήταν ένα πλουσιόσπιτο που με την έκρηξη φύγαν οι νοικοκυραίοι και το πιάσαμε τρεις-τέσσερις οικογένειες και μεις: ο Κώστας με τη Κορηκιά κι εγώ με τη δικιά μου. Της λέω της Κορηκιάς μια μέρα: «θα πας να πάρεις σεντόνια και θα πάμε στο καϊκι να κάνουμε τσαντήρι». Έτσι κάναμε ένα τσαφδί στ' αμπάρι. Είχαμε το μαγκάλι, ένα γκαζόντενεκέ με τούβλα, το τηγάνι, το τσουκάλι και τα... μάνια. Ήταν τόσο καθαρό το νερό της θάλασσας εκεί, που το 'πνες. Ήπα πολλές φορές. Μου άρεσε να πίνω μια σταλίτσα, για να καταλαβαίνω τη θάλασσα. Έτσι πρέπει να ξει ο άνθρωπος. Κάθε που χάραζε, έβγαίνα έξω κι έβλεπα την προπέλα γεμάτη γαρίδες. Έκανα έτσι κι επαναλίδες, όσες έφρετε. Τις άφηνα να σφραγίζουμε, τις αλευρώναμε και τις πηγαίναμε. Γινότουσαν ένας μεζές! Κατευθείαν από τη θάλασσα!

Άπορος Πηγαϊός.
L'île du Pirat.

Πορτογαλικά κτίρια.
L'île du Port du Pirat.

Ακμή Τζιλέντη.

Ξανσκάνει η Κρητικιά μαζί μου το δεύτερο κοριτσάκι μας. Μια μέρα κατέβαινε από το Χατζηκυριάκειο να πάει στη μάννα της και το βάσταγε. Μια γριά είχε άγριο μάτι και της φώναζε:

- Μαρία, τι κάνεις;
- Καλά.
- Τι είναι αυτό που κρατάς;
- Το παιδάκι μου.

Αυτή, τώρα, αφού ήξερε ότι είχε κακό μάτι γιατί να πάει να πει: «να το δω το παιδάκι!» Και μόλις πήγε κι έκανε: «αχ, τι όμορφο που είναι!» πατάει την τσιρίδα το παιδί. Το κάφρωσε. Το βράδυ, στους γιατρούς, στα τέτοια, πάει το παιδάκι! Το μάτι είναι μέσα στη ζωή μας. Είμαστε τζετζεβούλια, δεν ήμαστε άνθρωποι, το όνομα έχουμε. Όλοι το ξέρουμε ότι μέσα στο διάβα της ζωής μας θα κάνουμε πολλές διαβολιές. Δεν γλιτώνει κανένας απ' αυτή την κατάρα. Όμως το μάτι είναι το όργανο του διαβόλου. Όλοι οι άνθρωποι είμαστε σατανάδες, κρύμα τ' όνομα.

Περνάει καιρός, εγώ τραβιόμουνα στη Τρούμπα. Δε μας αφήνανε κιόλα οι άλλοι να δουλέψουμε, οι κερσατάδες... Άμα σου λέει: «Τι θες εδώ, ρε;»

- Να κοιμηθώ!
- Σπίτι σου.

Δε σ' απαγορεύει; Και φρερόντουσαν κι άσχημα. Η Ελληνική Αστυνομία! Οι Έλληνες προδότες. Αυτοί είναι που γίνανε ένα με τους Γερμανούς και μας βασανίζανε. Αυτοί ήταν που γυρίζανε στα μαγαζιά. Ένα βράδυ μας σταματήσανε, μας πήρανε στο 1ο τμήμα και ξενυχτήσαμε εκεί, για να 'ρθούνε το πρωί οι πονηροί, να δούνε ποιού, να διαλέξουνε, ψάχνανε να βρουνέ πρόσωπα. Μας αφήκανε, αλλά όλη τη νύχτα, τη βγάλαμε μέσα, στου Βρουώνη που ήτανε στο 1ο τμήμα. Το έργο του Μάστορα. Έργο είναι αυτό για τραγωδία; Αυτό είναι τραγωδία.

Στη Τρούμπα, ήτανε ένα ουζοπωλείο, λεγότανε Βάλβης Κώστας. Ήμασταν φίλοι με τέσσερα αδέρφια, κομμουνιστές. Τους κληνιάγαμε τότε τους κομμουνιστές. Τον εργάτη, το φουκαρά... Αίσιος δεν είναι; Μαζευτήκανε τ' αδέρφια στου Βάλβη και πίνανε κάνα ουζάκι. Εγώ με το φίλο μου τον κιθαρίστα τους ξηγιόμασταν καμιά πενιά. Άξαφνα βλέπω ένα φραντάρο-προδότη απέξω και μου 'κανε νόημα. Δεν ήθελε να βάλει το φίλο μου και εμένα σε φασαρία. Αυτούς ήθελε,

επειδή ήτανε κομμουνιστές. Βγαίνω όξω και μου λέει: «Πάρε τον κιθαρίστα σου και φύγετε». Τι να κάνω, να του αντιμλήσω; Παρακεί ήτανε τέσσερις-πέντε, με τα πιστόλια και τα τέτοια...

Μόλις βγαίνω με τον κιθάρα, μπαίνουνε μέσα και τους αρπάζει. Ξύλο! Να βλέπεις να τρέχουνε τα αίματα καθώς τους τραβάνε για το 1ο τμήμα. Αίσχη! Γι' αυτό Τόνε καταδικάζω στην έσχατη ποινή. Ξέρω αυτά που έχει κάνει, τα ογδόντα χρόνια που ζω κι έχω μάθει και τα προηγουμένα έργα Του. Δεν είναι καλός ο Μάστορας. Εγώ ξέρω, ένας μπαμπάς όταν κάνει μια οικογένεια την προστατεύει, δε τη σκοτώνει. Έχει γεμίσει ο κόσμος αίματα! Αυτός είναι άπονος για να κάνει τέτοια πράγματα. Αν πονούσε δε θα το 'κανε. Ο καιρός περνούσε και για τα φιλαράκια δε μάθαμε ούτε λέξη. Ήτανε να μην μπλέξεις τότε.

Μια μέρα βρέθηκε στο δρόμο μου αυτός ο Γενίτης που παίζει μπουζούκι, ο Γενίταρης, που πιο καθαρά απ' αυτόν δεν έχω δει στη ζωή μου. Κι έπαιξε και, μπουζούκι! Τι μου κάνει εμένα τώρα; Αφού δούλενα σ' ένα μαγαζί στη Τρούμπα μ' ένα κιθαρίστα, λέει η αφεντικίνα: «Θα κάνουμε μια επισκευή καμιά δεκαριά μέρες». Αυτηνής τον άντρα τον είχανε πάρει στον πόλεμο. Ήτανε ένα μικρό, ωραίο μαγαζί, μαζεύντουσαν οι μάγκες και περνάγαμε ωραία. Εμείς, λοιπόν, το περιμέναμε. Γύριζα βέβαια σε άλλα κουτούκια, κοιμάγαμε, αλλά η φωλιά είναι φωλιά. Άξαφνα, αφού είχε γίνει κι εγώ ήμουνα στο περιμένε, περνάω ένα βραδάκι και βλέπω απάνω το Γενίταρη με τον δικό μου κιθαρίστα, τον Αντύπα. Και θέλω να ζήσει, ο πούστης να τα διαβάσει αυτά που γράφω. Και μέχρι τελευταία δε μου λέγανε: «Ξέρεις τίποτα, Θανάση, θα πάρουμε το Γενίταρη». Τότε μπράβο σας, αφεντικά είσατε όποιον θέλετε παίρνετε. Ξέρεις πως μου 'ρθε! Πολύ άσχημα μου ήρθε. Να μου λέγανε μια λέξη! Αλλά μετά σκέφτηκα αυτόν τον πούστη. Κοίτα ρε, λέω, νέος άντρας να κάνει τον μάγκα, στην ηλικία μου ήτανε, και είμαστε κι οι δυο μπουζουκλήδες και να μου ξηγηθεί έτσι!

Φεύγω και πάω στο ξενοδοχείο που έμενα. Εκείνο τον καιρό είχα τσακωθεί με τη Κρητικιά κι έμενα στη Τρούμπα, σ' ένα διώροφο ξενοδοχείο, απέναντι απ' το καφενείο του Βάλβη. Μου 'ρθε μια λύσσα από την εξήγηση που κάνανε και πάω και παίρνω ένα κοντάκι από μια σπασμένη σημαία. Θυμάμαι, φρόραγα μια μαύρη παροντίνα και πάω στη ταβέρνα. Του λέω: «Έβγα έξω που σε θέ

λω». Από την παρούσα του θα καταλάβεις τι πούστης είναι. Δε φταίει όμως αυτός, αλλά Εκείνος. Πρέπει να ξέρεις να δικάζεις. Να μην καταδικάζεις τη καρέλλα αλλά αυτόν που την έφτιαξε. Αν είναι χαλασμένη και άσκημη δε φταίει αυτή...

Εγώ, εκείνη τη μέρα, θα έκανα το κακό αλλά κι εγώ τυχερός κι αυτός τυχερός. Την ώρα που πάω να του τη σκάσω -θα του την έσκαιγα στη κεφαλά- τα δόντια του ξύλου κάτω κάτω έμπλεξαν με τη καρωντίνια και την ώρα που πήγα να το σηκώσω, σηκώθηκε κι η καρωντίνια και δε μπορούσα να το ξεμπλέξω. Ήρθανε, μας χωρίσανε. Την άλλη μέρα, καθώς κατέβαινα, μου τη στήνει στη γωνία. Τέ-τοιο πούστη δεν έχω ξαναδεί.

Με σταματάει, λουπόν, στη γωνία:

-Να σε χαράξω;

Τονε τηρώ...

-Άμα νομίζεις ότι πρέπει, δώσ' τη.

Πού να τη δώσει ο πούστης. Είναι δειλοί αυτοί, γι' αυτό ζητιέται έτσι. Ο θαρραλέος καθαρίζει. Ας μη μου έμπλεκε εμένα το ξύλο και θα τον είχα καθαρίσει. Να μου πεις θ' άλλαζε η ζωή μου όλη με φυλακές και παραμύθια. Αλλά μέχρι εκεί έγραφε η μοίρα.

Πάντως αυτός ο Γεντάσαρης είναι πολύ τσόνλανος. Και θέλω να ζήσει ο πούστης, να τα διαβάσει αυτά που γράφω. Δε τον καταλαβαίνεις εύκολα τον άνθρωπο. Δεν εκδηλώνεται. Τον καιρό που εί-ναι στη πιάσα και μιλάει κι ανταμώνει έχει την καλή του μούστρα, αλλά όταν έρθει η ώρα του, χώνει τη σφήνα.

Λίγο καιρό μετά κάθισα και τα σκέφτηκα πιο καλά. Περνάω από το δρόμο μια μέρα κι έβλεπα άλλοι κολάγανε χαρτιά κι άλλοι τους ρίχνανε τις σκάλες που είχανε σκαρφαλώσει. Ήτανε το τέλος του πολέμου, αρχές του '46. Κάθισα και λέω: «Σκέψου Θανάση, μπουζουκλής πούστης θα σ' έβαζε σε μετελά, τα φιλαράκια μου που είχαμε μεγαλώσει μαζί από παιδιά τα 'χασα, εδώ οι άνθρωποι βλέ-φτει ο ένας τον άλλο».

Εν τω μεταξύ ο παππούς μου μου είχε βγάλει ένα ταξιδιωτικό φυλλάδιο. Πήρα το φυλλάδιο και πήγα στον Πειραιά, στον Οίκο του Ναύτη. Εκεί σου βροίκανε αμέσως βαπόρι. Τους εξήγησα ότι η δουλειά που ήξερα ήτανε μαραγκός.

Με στείλανε σ' ένα βαπόρι. Γυρίσαμε Γαλλία, τέτοια, φορτών-με, ξεφορτώνουμε... Φτάσαμε, έναν καιρό στο Κάρντιθ στην Αγγλία.

Εκεί τη ξεμπουκάρισα. Ήτανε το καράβι μικρό, το 'χε ένας Χιώ-της. Αυτός κι ο γιος του ήτανε οι καπεταναίοι εκεί μέσα. Πεινάγαμε όλοι, πεινά! Δε μαγειρεύανε! Το χορήμα βλέπεις... Λέω, αυτοί δεν είναι άνθρωποι. Να τη ξεμπουκάρω να βρω κάνα άλλο βαπόρι. Τό-τε όπου έβγαίνες, είχες δικαίωμα παραμονής ένα μήνα.

Αν δεν έβρισκες βαπόρι, έπρεπε να πας στο immigration να σου δώσουνε άλλο ένα μήνα ή αυτοί να σου βρούνε βαπόρι. Αφού βγή-κα οξέω, λέω του καπετάνιου: «Θα με απολύσεις;»

-Γιατί τι έχεις;

Εγώ είχα ακούσει ότι όλοι οι άνθρωποι στην πορεία της ζωής τους βγάζουνε σχοληκοειδήτη. Άκουγα όμως ότι πολλοί πηγαίνανε και τη βγάζανε όταν ήτανε καλά και ξενοιάζανε. Επήγα σ' ένα νο-σοκομείο και τους λέω έτσι κι έτσι, θέλω να βγάλω τον σχοληκοει-δήτη μου. Δε σου λέγανε όχι. Τα ξέρανε αυτά. Το βγάζεις για να 'σαι το ρέστο ήσυχος. Έκαστα καμιά δεκαπενταριά μέρες στο νο-σοκομείο και έπειτα βγήκα.

Μετά έμεινα μ' έναν άλλον σ' ένα κυπραίικο ξενοδοχείο και μα-θαίνω ότι ένα βαπόρι είναι σ' ένα κοντινό μέρος στο Χούλ και είναι όλο Χατζηκυριακιάτες μέσα, που τους γνώριζα. Αυτοί οι πιο πολλοί πηγαίνανε μηχανή κάτω, στόκολο ή το πολύ πολύ καμιά κουβέρτα. Πουράρισα εγώ και δεν ήμουνα ακόμα καλά. Έπρεπε να κάτσω να δέσει και να μην κάνω βαριές δουλειές. Αλλά ο διάολος, άμα θέλει... Πάω εκεί, βλέπω τους μάγκες, δίνω το φυλλάδιο. Εντάξει!

Λες και του εάτε του πλοίαρχου του τρίτου, αφού φέρνανε κου-μπάνια, φορτώνανε διάφορα τρόφιμα για να πάρμε στην Αργεντίνα, να βάλει εμένα να σηκώνω με παλάγκο με το σκονί, απόξω τα δέ-νανε κι εγώ στο βαπόρι μέσα, σήκωνα το παλάγκο για να τα φέρου-με απάνω, μόλις είχα βγει από το νοσοκομείο. Πώς δεν έπαθα τύπο-τα! Θα φεύγαμε από την Αγγλία για ένα μήνα, να φορτώσει στάρι. Τα βαπόρια αυτά τα λέγανε τότε Σπάρι-ντογκ. Ίσια από πάνω κι όλο το σκάφος κολλητό δε ήταν όπως τα καφρατά, γερό. Το κολη-τό, άμα σηκωνότανε κύμα και το έβρισκε μπροστά, έσπαγε. Τα εί-χανε αυτά όλο με στεγανά. Αν κοπεί, να μη βουλιάζει, ούτε το ένα μέρος, ούτε το άλλο. Είχαμε δει ένα μάλισα που είχε κοπεί. Οι μι-σοί μεΐνανε πίσω, οι άλλοι μπροστά και το καθ' ένα πήρε τη δική του κατεύθυνση. Στη κουζίνα και στη τροφοδοσία καλά θα τη βγά-λανε, οι άλλοι οι φουκαράδες την είχαν άσχημα. Όμως με τους

ασύμμετρους κι αυτά τους ειδοποιήσανε και τους σώσανε.

Στο δικό μας το βατόρι τώρα, προχωράμε, περνάμε καλά! Βλέπεις μόνο Θεό και θάλασσα. Τριάντα μερόνυχτα για να φτάσεις στην Αργεντίνια. Μόλις φεύγεις από την Αγγλία αρχινάει η κουνίστρα. Ο Θεός να σου δώσει νησί να δεις. Τίποτα! Πέλαγος.

Τρία μερόνυχτα πριν φτάσουμε στην Αργεντίνια παίρνει μια θύελλα μέσα στη νύχτα. Το βατόρι δεν άκουγε τιμόνι, τίποτα. Το γύρισε ο καιρός και πήγαινε σαν καρυδότσουφλο. Φωνάζει ο καπετάνιος: «όπου είναι ο καθένας να πιαστεί για θα τον πάρει η θύελλα». Μία θάλασσα, Βαγγελίστρα μου! Εκεί την είδα, τί μαργιόλα είναι η θάλασσα, αδερφάκι. Να σε βαράει όλη νύχτα στο πελάγος και την ώρα που υψωνόταν το καράβι πάνω στο κύμα, λες και έφηνε γε η θάλασσα από κάτω τόσο γρήγορα που το καράβι έμενε στο κενό. Και χτύπαγε μετά με τέτοια ορμή πάνω στα κύματα που σου 'βγαζε τα εντόσθια. Αυτό γινότανε σε κάθε κύμα ώσπου να ξημερώσει. Να βλέπεις τα άλμπουργα του καραβιού τώρα καθώς κατέβαινε να χώνονται στο άλλο κύμα. Ένα κύμα σαν βουνό. Σας δώδεκα η ώρα το μεσημέρι λασκάρισε ο καιρός. Αλλά δε μας ένοιαζε αυτό τόσο, όσο το ότι έφρεξε και βλέπαμε. Σκέφτεσαι να είσαι μες το σκοτάδι, μες το πέλαγος, και να σε βαράει αυτό το κακό. Το θυμάμαι και μου σηκώνεται η τρύχα, αδερφάκι.

Όταν βγήκαμε από τη θαλασσοταραχή, ήμασταν όλοι όρθιοι. Μετά από δώδεκα ώρες, ήμασταν πλώματα. Το καράβι εν τω μεταξύ ήθελε κάρβουνο γιατί απέχχαμε τρεις μέρες από το Μπουένος Άιρες. Μας λέει ο καπετάνιος: «όσοι μπορείτε, παρναίτε κάτω στο στόχλο και ρίχτε όσες φτιναριές μπορεί ο καθένας. Μία υπορείς, μία. Κάτσε μετά να ρίξει κι ο άλλος». Καλύτερη λύση δεν υπήρχε γιατί ήμασταν πολύ μακριά, δεν μπορούσαν να μας δέσουνε να μας πάνε. Το κάνουμε έτσι που είτε ο καπετάνιος και ζυγώσαμε στο λιμάνι.

Εκεί πήγαμε ο' ένα νησί που το λέγανε Μάδερ Πλάτα. Μάδερ είναι η μάνη, πλάτα είναι τα λεφτά εκεί. Πάμε στο νοσοκομείο όλωι, εκτός απ' τους καπεταναίους, τη μεγάλη φαισιτοδουλειά. Κάτσαμε είκοσι μέρες για να συνέλθουμε.

Εκεί γνωρίζω έναν Θανάση. Σ' αυτό το νησάκι ήτανε έντεκα ή δώδεκα Έλληνες, τακτοποιημένοι εκεί. Αυτός ο Θανάσης ήτανε ο απ'έναντίς του γραφείου μας και μας παρλάβε όταν φτάσαμε εκεί. Αυτουνού του αρέσανε οι πενιές κι όταν με είδε με το μπουζουκιάκι

Μάδερ-Πλάτα, Αργεντινή.

δε μ' άφηνε να φύγω από 'κει. Ένας απ' τους Έλληνες είχε καφε-νείο και μπακάλικο. Λεκατσάς λεγότανε. Αυτή η δουλειά είναι τώρα πενήντα χρόνια. Άρχισε λοιπόν ο Θανάσης: «Θα 'ρθεις στο καφενείο μας!» Αναγκάστηκα να κάτσω εκεί. Αυτός με κράτησε. Κάθε βράδυ γλέντι! Αυτοί δεν είχαν ακούσει μπουζούκι.

Ένα βράδυ λοιπόν έπαιζα το τσιφτετέλι *Μες της πόλης το χαμάμι*. Κι εγώ άμα παίζω, όλο κοιτάω το όργανο. Μ' αρέσει να κοιτάω να ξέρω τι κάνω. Δεν είμαι Χιώτης! Αυτόν δεν τον ένοιαζε τι έκανε. Ευφραία μεγάλη... Άξαφνα λοιπόν, κατάλαβα ότι κάποιος χόρευε εκεί. Κοιτάζω μια ταιγγάνα γύφισσα με την κόρη της. Είχαν ακούσει την πενιά και μπήκανε στα ίσα. Τελείωσα, γνωριστήκαμε... Αυτοί ήτανε καλή οικογένεια. Είχανε ένα εργοστάσιο και φτιάχνανε καζάνια μπακιρένια. Είχε δύο κόρες κι ένα αγόρι και θέλανε μια μέρα να

πιάω να μου κάνουνε το τραπέζι. Πήγα. Είδα μια ωραία οικογένεια, ο πατέρας, όλοι... Δεν ξαναπήγα. Οι άλλοι δε μ' αφήσανε... Καθένας, κάθε μέρα, ήθελε να με φιλοξενήσει στο σπίτι του. Μέχρι που είδα κι έπαθα να φύγω. Ο Θανάσης είχε φτιάξει ένα ωραίο ξενοδοχείο στην παραλία, διώροφο και στεγνό. Μου λέει: «Άντε διάλεξε όποιο δωμάτιο θες, έμπα μέσα και κάτσε». Ένα πρωί άκουσα φωνές, κόσμο και σηκώθηκα σιγά-σιγά να δω τι γίνεται. Βγαίνω έξω τι να δω... Κόσμος κακό από την Αργεντίνα, από παντού. Είχε βγάλει το κύμα κάτι ψάρια σαν παλαμίδα στο στήμα, αλλά μεγάλα. Είκοσι άνθρωποι ανέβαιναν απάνω σε κάθε ψάρι και τους βγάζανε φωτογραφία. Όλη η αμμουδιά γεμάτη ψάρι. Στο τέλος τα πήραν με μπουλντόξες και τα πήγαν στα εργοστάσια για να κονομήσουνε.

Μαθαίνω ότι ήταν ένα βαπόρι σ' ένα μέρος εκεί κοντά, τη Βάρια Πλάνα. Έπρεπε να φύγω από 'κει. Δε μπορούσα να κάτσω σ' ένα νησάκι ενώ έπρεπε να τρέξω, να δω τι θα γίνει με τη ζωή μου. Ήμωνα πελαγωμένος! Πάω στο γραφείο, δίνω το φυλλάδιο, παίρνω τ' όργανο και μια βαλίτσα και πάω για το βαπόρι. Εκεί, τι να δω! Ένα μυστήριο βαπόρι, μικρό, μία γέφυρα πολύ ψηλή, άμα έπανε θύελλα, πω ρε Παναγία μου! Ανεβαίνοντας απάνω κόλλαγα λάδια, και στη κάμαρα που πήγα όλο λάδια. Πού ν' αφήσω τα πράματα μου! Πάω στην κάμαρα που κάνανε συσσίτιο, βλέπω ένα φίλο μου απ' το Χατζήκυριάκειο, Λάλας τ' όνομα του, πρώτος μηχανικός. «Ρε Λάλας», του λέω, «τί κάνεις, πώς τη βγάζεις εδώ μέσα; Εγώ δε το είδα όταν έδωσα το φυλλάδιο, θέλω να φύγω. Άντε ψήσε τον καπετάνιο να μου δώσει το φυλλάδιο πίσω, σε παρακαλώ». Κι έκατσε και μου είπε την αλήθεια το παιδί. Μου λέει: «Θανάση κι εγώ που κάθομαι και κάνω υπομονή εδώ είναι γιατί κονομάμε με άλλες φράβες, λαθραία και τέτοια». Γι' αυτό δε τους ένοιαζε η βροία και το κακό, ήτανε που είχανε στο νου τους να κονομήσουνε. Μου δίνει το φυλλάδιο και φεύγω και μόλις βγαίνω έξω, βρίσκω ένα καφενείο που πηγαίνανε οι Έλληνες.

Εκεί γνωρίζω ένα άλλο παιδί απ' το Χατζήκυριάκειο, από άλλο βαπόρι. Ήτανε στο «Σωκράτη» του Ωνάση. Μου λέει: «Μου 'φυγε ο μαραγκός, θέλεις να 'ρθεις;».

— Αν θέλω λέει!

Πάω, κοιτάω... Τι διαφορά, λέω, ρε παιδί μου. Η μέρα με τη νύχτα. Το βαπόρι μεγάλο, η κάμαρά μου κι αυτή μεγάλη και καθαρή,

οι άνθρωποι καλοί... Ω ρε Παναγία μου, λέω, τί μου το 'κανες μόστρα εκείνο το πρώτο, δεν μ' έστελνες κατευθείαν εδώ, παρά μ' άφησες να βασανιστώ;

Φορτώσαμε από 'κει στάρι και το πήγαμε στην Ιταλία. Μόλις ξεφορτώσαμε του έρχεται μια διαταγή του καπετάνιου να πάμε στο Μπάλτιμορ της Αμερικής. Αυτό ήθελα κι εγώ. Είχα μεγάλη περιέργεια να δω την Αμερική γιατί έβλεπα, στο τελωνείο, στον Πειραιά, τους Έλληνες που έρχονταν κονομημένοι από 'κει με παραμύθια, με τέτοια... Λέω να πάω να κονομήσω κι εγώ και να φύγω γιατί από 'κει κι ύστερα είναι βασανιστήριο.

Όταν φτάσαμε δε μ' άφηνε ο ύπαρχος να φύγω.

— Θα μείνεις εδώ, δεν έχεις να πας πουθενά.

Τους γλένταγα σ' όλο το ταξίδι, κατάλαβες;

— Άκου να σου πω, εσύ έχεις τον προορισμό σου κι εγώ το δικό μου. Άσε τη μουσική στην πάντα, εδώ εγώ έχω πρόβλημα ζωής. Για να γουστάρεις εσύ, πρέπει να πάθω εγώ ζημιές; Μπορεί να πάθω κι όξω που θα βγω, αλλά θα τις θέλω εγώ.

Κι έτσι μου έδωσε το φυλλάδιο και ξεμπαρκάρισα. Πήρα το τραίνο και πήγα στη Νέα Υόρκη. Ρατώντας έφτασα στο ντάουν τάουν που ήταν τα ελληνικά μαγαζιά τότε. Ρωτούσα όπου έβρισκα Έλληνες και ειδικά στα ρέστοραντς. Στη Νέα Υόρκη τα εννιά στα δέκα ρέστοραντς τα έχουν Έλληνες. Έξυπνοι! Σου λέει η μάζα δε κόβεται ποτέ. Εκεί λοιπόν, στο ντάουν-τάουν ήταν τα τρία πρώτα ελληνικά μαγαζιά κι έπαιζα εκεί για λίγο διάστημα.

Αλλά το κράτος ήθελε εκεί, σ' αυτό το μέρος, να χτίσει μπλινια και τους δώκανε γης στην όγδοη λεωφόρο και στους 27 μέχρι 29 δρόμους. Εκεί βρήκα και το Τζάκ το Μάγκα. Θυμάμαι που είχα κατέβει απ' το τραίνο με το μπουζουκάκι μου, αυτός με μπάνισε από μακριά και με φώναξε. Κι έτσι κάναμε γνωριμία. Αλλά δεν ήτανε και πολύ ζουμερός, μ' ότι καταπιανότανε το έκανε φτωχό. Γι αυτό έκανε και το σερβιτόρο κι εκεί που δούλευε του φωνάζανε: «Μάγκα, θα μας ρίξεις κάνα τραγουδάκι;» Αλλά ήτανε και κουφός και γινότανε μπερδεψιά μεγάλη.

Με πήγε σ' ένα μαγαζί που το λέγανε Πόρτ Σάιτ και το είχε ένας Βαγγέλας, ονόματι. Θυμάμαι όταν πήγαμε σφουγγαρίζανε. Κάτσαμε σ' ένα τραπέζι και κέρασε το πρώτο ούισκι που ήπια στη Νέα Υόρκη. «Κάτσε», μου λέει, «θα βολευτούνε όλα». Τόνη είδα ήρεμο

κι επιειδή είμαι κι εγώ έτοι, ήρεμος, μου άρεσε. «Μη στεναχωριέσαι», του λέω, «έχω υπομονή».

— Θα πάμε το απόγευμα κάπου που είμαστε μαζεμένοι οι Έλληνες και θα είναι καλά, θα δεις.

Εκεί ήτανε ένας, το παρατσούκλι του Λαχανάρας, το όνομα του ήτανε Τόμ Κοκοτός. Αμερικάνικα τα είχε φτιάξει αυτός. Τα είχε κάνει πλακάκια με τους μπάτσους για τα νούμερα και κοινόμαγε ίσαμε τρεις χιλιάδες δολάρια την ημέρα. Έδινες στα τσιφάρια του Λαχανάρα δυο κατοστάρικα και του έλεγες τρία νούμερα. Άμα έβγαιναν αυτά τα τρία νούμερα έπαιρνες πεντακόσια δολάρια. Ο μάστορας ο Λαχανάρας και οι άλλοι τ' αφεντικά, παρακολοιθούσανε την κούρσα, τα άλογα. Και έλεγε για παράδειγμα 533. Αυτοί χρσάγανε το τελευταίο νούμερο και κάνανε τη λοταρία. Και αυτοί που παίζανε τα νούμερα, το ξέρανε και παρακολοιθούσανε και τα άλογα. Ο Λαχανάρας είχε βρει τρόπο να ταΐζει την Αστινομία, ήτανε πολύ λεφτάς. Είχε ένα χόμπι και όποιον έβλεπε και ερχότανε, έστω και λίγο να έπαιζε κάποιο όργανο, τον έβαζε κι αυτόν στο μάτσο. Τι ξενοδοχείο extra πολυτελείας, ό,τι θέλαμε το είχαμε. Και να μας πληρώσει κιόλας. Όταν έφερε την Τουρκάλα με τα δυο ούτια, που 'χε πάει στην Τουρκία και τα 'φερε στην Ν.Υ., είχε πιάσει ένα διαμερίσμα μεγάλο σ' ένα ξενοδοχείο πολύ ακριβό στο Σέντραλ Πάρκ, μπορώ να σου πω πολλά λεφτά κι έχει βάλει την Τουρκάλα μέσα, χαβαδιάζει, της το στόλισε το σαρόνι της, το κανόνισε, έφερε και δυο ναργιλέδες από την Τουρκία και αφού έδωσε ραντεβού σε όλους να μαζευτούνε σ' αυτό το σαρόνι ήρθε κι ένας φίλος του από την Καλιφόρνια κι έφερε ένα κομμάτι μαύρο τόσο, μια παντόφλα. Αργιές τούγκικος, αλλά ποιός ήξερε τώρα απ' αυτούς να κάτσει να κάνει το κόλπο; Και ανάλαβα εγώ, λοιπόν, πήγαμε πήραμε πούρα, τα 'πλυνα καλά, τα πάτησα, βγήκε όλη η κτριναδά, έφαγε όλο το κακό, μετά τα 'κοιρα, τα 'κανα φιλοκοιμένα, γίνανε μαγκιά για λουλά. Πήρα τον έναν, κανόνισα τα νερά, έβαλα τον καπνό, κάρυδα είχαμε, πήρα το μισό το έπιασα μ' ένα τοιμπίδακι και κήκε σα λαμπάδα, γιατί έχει οινόπνευμα πάνω στο μαύρο, στο λουλά, της έσκασα μια και τράβαγα, ρούφαγα, να πιάσει ο ναργιλές.

Τι έγινε όμως; Από τον ενθουσιασμό του ο Λαχανάρας που έβλεπε όλη την ιστορία, το λουλά, κουρντίζανε τα όργανα, είχε και

τη γκόμενα, ήτανε τόσο ευχαριστημένος, είχε και μάτσο, είχε και τους φίλους του, σαν πασάς, κι έρχεται την ώρα που τον ανάψαμε τον ναργιλέ και μου τον αρπάζει από τα χέρια και του-του-του τράβηξε κάτι γερός και του την σκάει αδερφάκι εδώ στο στομάχι και πάει και κλείνεται στο αποχωρητήριο «Ρε, Λαχανάρα, έβγα όξω να σου ξεηγηθούμε που ξέρουμε, να σου περάσει». «Φευγάτε»... Ε, αυτό ήτανε κάτσαμε καιιά ώρα εκεί, παιδευόμασταν, αυτός μέσα ωχ, ωχ, κοίτα η πούτανα η μοίρα, άμα δεν θέλει... Τον πήγε μέχρι εκεί κι ύστερα του την γάμησε. Του 'δωσε μια λαχτάρα και ο διάολος το κακό, πήγε και χώθηκε. Και χάσαμε αυτό το γλέντι. Θα γινώτανε γλέντι μεγάλο εκείνο το βράδι.

Ο Μάγκας, από την άλλη, είχε πάρκισον. Έτρεμε πολύ. Αργότερα πήγε στο Ρούσβελτ Χόσπιταλ. Εγώ τότε βοήθαγα, γιατί μου είχε ξηγηθεί καλά. Ερχότανε στο ελληνικό καφενείο δύο σοκάκια μακριά από το μαγαζάκι που είχα. Εγώ έφτιαχνα όργανα τότε. Πήγαινα και τον έβλεπα. Μου έλεγε: «Ρε Θανάση μια φωτιά με καίει μέσα μου, πειράγματα μου κάνουνε; Τι μου κάνουνε; Δε θ' αντέξω. Μου δίνουνε κάτι και πίνω και μια φωτιά με καίει μέσα μου!» Μου έδωσε ένα δαχτυλίδι με μια μαύρη πέτρα και στη μέση ένα διαμαντάκι μικρό. Μου το έδωσε και το πήρα γιατί θα το τρώγανε, είχε παραγίνει. Προσπάθησα και βρήκα το Λαχανάρα, και του λέω: «Έλα εδώ, βρε παιδί μου. Έχουμε κάποια ιστορία, δεν έχουμε; Εσύ, όλοι αυτοί που τραβιάμαστε. Τώρα που είναι ανάγκη, δεν μπορούμε να τότε βοηθήσουμε αυτόν τον άνθρωπο;». Το σκέφτηκε. «Ναι», μου λέει, «να τότε βοηθήσουμε».

—Να τον βγάλουμε από 'κει μέσα, του λέω, γιατί θα τότε φάνε. Και πράγματι, προσπάθησε και τον έβγαλε. Μετά έμεινε σ' ένα δωμάτιο στους 29 δρόμους σ' ένα σπιτάκι κοντά στο καφενείο. Αυτός ήτανε φουκαράς, είχε γεράσει πολύ κιόλας και του τη πέφτανε οι μούροι και τον ψάχνανε και του τα παίρνανε όλα. Πήγαινε στο δωματάκι για να κοιμηθεί, μπαίνανε οι κλέφτες, του πήρανε την κιθάρα, του πήρανε και τα ρούχα, τον είχανε αφήσει μόνο μ' ένα παντελόνι. Εγώ μια φορά έκανα αυτό που έπρεπε, το σωστό. Κάθε δυο-τρεις μέρες έπρεπε να πάω στο καφενείο, να του μιλήσω. Κι ό,τι μπορούσα έκανα. Αλλά δε μπορούσα να τότε φέρω πίσω. Είχε παραγίνει πια και κάθε μέρα χειροτέρευε όλο και πιο πολύ. Και λεφτά να είχε δε θα μπορούσε να συνεφέρει τον εαυτό του, έτσι όπως

τον είχαν κατανήσει αυτοί με τα πειράματα. Ύστερα εγώ έφωνα κι έμαθα από καιρό ότι σκόλασε κι αυτός. Αλλά είναι μια μεγάλη αδιμία η ζωή. Πολύ δύσκολο κι άσχημο πράγμα. Πάντως ο Λαχανάρας ήταν ένας ωραίος άνθρωπος, σαν το Χριστό. Πράγματι τα τσέπωνε, αλλά βοηθαινε κιόλας... Αλλά του άρεσε να το παίζει και πασάς. Μάζευε όλους τους ανθρώπους που ξέθανε κάποιος μπουζούκι σ' ένα διαμέρισμα μεγάλο, ανάμεσά τους και ο Τζάκ ο Χαλκιάς που είχε βγάλει το *μινόρε του τεκέ* το '33, το πραγματικό *μινόρε του τεκέ* και κάτι άλλα ζεμπέτικα, το ένα είχε μάλιστα και κομικό όνομα: ο *ξεφτίλης*. Αφού πήγα εγώ εκεί, μόλις είχε φτάσει, χαιρετιστήκαμε, είδα το Λαχανάρα, ένα Κοητικό καθαρίστα, μ' ένα πούρο στο στόμα (πως τους έχεις κάνει ρε Μάστορα τους ανθρώπους), ένα άλλο βλάχο τον Καλίσβα που έπαιζε λίγο μπουζούκι, το Τζάκ κι έναν άλλο που έπαιζε ούτι, το Μάρκο Μίλκο. Ο ίδιος ο Λαχανάρας είχε δύο ούτια και όποτε ησυχάζαμε πολέμαγε να τα κουρντίζει, όλο κούρντιζε. Δεν ήξερε να παίζει κι όλο το 'ρχνε στο κούρντισμα. Σου λέει «τι να παίζω μπροστά τους, κάτσε να κουρντίσω».

Αφού πέρασε η βραδιά και ώρες ατέλειωτες διάταζε τον αρσάπη: «Φέρε το ένα, φέρε τα ούσκι, φέρε το άλλο», ανταμώσαμε το πρωί σ' ένα μεγάλο ρέστοραν που ήτανε στην απέναντι γωνία, στου Κυπραίου, για μπρέκφαστ. Είχε δώσει, λοιπόν, διαταγή ο Λαχανάρας: «Ό,τι θέλουμε να τρώμε από μένα το Λαχανάρα». Μου είχε κανονίσει κιόλας να μείνω με το Τζακ το Χαλκιά. Μείναμε μαζί κ'άνα εξάμηνο απάνω σ' ένα διαμέρισμα ωραίο σ' ένα Χοτέλ στο Σέντραλ Παρκ και περάσαμε ωραία. Το λέω αυτό γιατί είχε αρχίσει το πράμα να φτιάχνει. Ο Λαχανάρας μου είχε πει απ' το βράδυ: «Το πρωί μη φύνεις, σε θέλω». Από την άλλη κιόλας μέσα με πήρε ο Λαχανάρας σ' ένα εβραϊκό κατάστημα. Εκεί μέσα είχε ό,τι ήθελες. Ήμουν σα τη μύγα μες το γάλα. Μ' ένα καθαυράκι πειραιώτικο, μπατιρημένος, μ' ένα κουστουμάκι μόνο, αλλά καθαρός: «Πάρε από 'δω δύο κουστούμια», μου λέει. Εγώ συλλογίστηκα λίγο, αλλά είχα ανάγκη. Μετά σκέφτηκα ότι αυτός έχει λεφτά. Θα ήμουν αλοιπόν εγώ έτσι όπως ήμουν μέσα σ' όλους αυτούς που ήτανε ντυμένοι με τ' αμερικάνικο σύστημα; Έτσι, διάλεξα δύο κουστοιμάκια, παπούτσια, πουνάμια, κάλτσες όλα τα σέα και τα μέα. Μια βαλίτσα μεγάλη στο χέρι και για το ξενοδοχείο που μέναμε με τον Τζακ.

Βγαίναμε το πρωί με το Τζάκ και πηγαίναμε στο Σέντραλ Παρκ.

Είχε ό,τι φανταστείς. Σκιέθ, βάφκες σε λήμνες, καφετέρειες, μούσεα. Ήταν ένα ωραίο μέρος για να χαζέψεις και να ελαφρυνθείς από τον όξω κόσμο. Γιατί έξω είχε άλλη φάβα. Πηγαίναμε εκεί με το Τζάκ κάθε μέρα μετά το πρωινό, καθόμασταν σε κάτι παγκάκια και συζητάγαμε. Μα ήταν πολύ ωραία! Εγώ, κιόλας εκείνη την εποχή είχα ησυχάσει. Ήταν και τα λεφτά καλά. Ο πατάς, τότε, που του 'βγαινε η Παναγία, έπαιρνε οχτώ δολάρια την ημέρα. Οχτώ δολάρια μεροκάματο και του πήζονταν χέρια-πόδια. Κι ο Λαχανάρας μου 'ρχνε εμένα στην τσέπη ένα εκατοδόλαρο κάθε εβδομάδα. Καλό για 'μένα, κακό για το κόσμο όλο. Εμένα εκείνη την εποχή Με βοήθησε και την περναγα φάνα. Αλλά δε ξέχναγα τι γινότανε την ίδια στιγμή στον κόσμο όλο. Σκεπτόμουνα γενικά τον κόσμο όλο. Και το φινάλε ήτανε να μην είμαι τόσο πολύ ευχαριστημένος.

Πηγαίναμε όλοι μαζί στα ελληνικά με το Λαχανάρα, τρώγαμε, γλεντάγαμε και τα περνάγαμε καλά. Πέρασε ένα διάστημα κι ο Λαχανάρας τραβήχτηκε. Ήταν μεγάλος στην ηλικία και είχε και οικογένεια. Επήγε κι έκανε ένα πρωτοφανές ρέστοραν στο Νιου Τζέρσυ. Εκεί, τα πρώτα χρόνια, αγοράζανε ένα βαγόνι του τραίνου, το στήνανε όπου θέλανε και το φτιάχνανε ρέστοραν. Κι αυτά ήτανε ολοένα γεμάτα κόσμο, γιατί ήταν περίεργα κατάλαβες; Ο Λαχανάρας έκανε ένα τέτοιο, αλλά δε χρησιμοποίησε βαγόνι. Το έκανε με άλλο τρόπο και ήταν και μεγαλύτερο. Γιατί όσο να 'ναι το βαγόνι δεν είναι και μεγάλο.

Εγώ εν τω μεταξύ ζήταγα συνέχεια δουλειά σε μαγαζιά. Βρήκα ένα μαγαζί που μαζευόντουσαν πολλοί ναυτικοί. Εγώ γνώριζα πολλούς απ' αυτούς απ' τον Πειραιά. Στη Τρούμπα που γύριζα ήξερα πολλούς ναυτικούς, στο Χατζηκυριάκειο όλοι ναυτικοί ήτανε. Οπότε κολλήσανε αυτοί στα αφεντικά να με πάρουνε κι εμένα στην κομπανία. Στα όργανα ήτανε μπροστά τρεις τραγουδίστριες τουρκομερίτισσες, σαν καλόγριες. Μαυροφορεμένες, μόνο χέρια και πρόσωπο φαινότανε. Και τα όργανα από κείνα τα μέθη ήτανε: ένα ούτι, ένα λαούτο, ένα σαντούρι, τα συνηθισμένα τα δικά τους. Και φροβότουσαν να βάλουνε μπουζούκι γιατί ήταν οι αρχές τότε, δεν ξέδανε. Μόνο ο Τζάκ ο Χαλκιάς έπαιζε μπουζούκι, αλλά δεν δούλευε σε μαγαζιά. Αυτός στο επάγγελμα ήτανε κλέφτης. Όταν τον γνώριζες, έμοιαζε κύριος από τους λίγους, τον εμπιστευόσουν κι ήταν ένας κλέφτης! Γι' αυτό ήθελε μόνο να γλεντάει και δεν τον ένοιαζε

για λεφτά. Αλλά έριχνε κάτι πενιές, αδερφάκι μου, μη λες τίποτα. Κι ας ήτανε μεγάλος άνθρωπος. Ακόμα και του Χιώτη τα έπαιζε σαν τον ίδιο το Χιώτη. Από το αυθεντικό *Μινόρε του Τεκέ* μπορείς να καταλάβεις τι καλό μπορούναι έπαιζε. Όλα τ' άλλα δεν είναι παρά ξεστηκώματα.

Τους είχαν λουπόν μιλήσει οι ναυτικοί στους καπεταναίους που είχανε το μαγαζί *Βρετάνια*. Αλλά οι μουσικοί φοβόντουσαν μη χαλάσει το σετ. Ώσπου μια μέρα τους λέει τ' αφεντικό, ο Καπετάν Γιάννης:

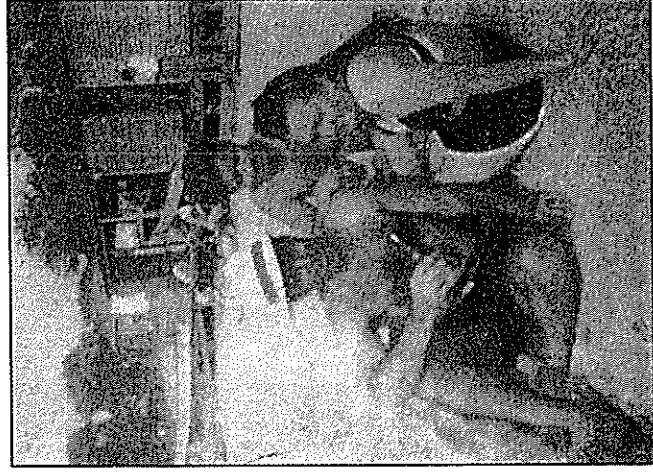
– Δε θέλετε το Θανασάκη στο μαγαζί;

– Όχι.

– Φευγάτε όλοι.

Πού να πάνε. Αλλά εγώ ξέρεις τι τράβηξα αφού πήγα εκεί; Μου έκαναν σαμποτάζ. Άλλα έπαιζα εγώ κι άλλα βαράγανε αυτοί.

Αφού πέρασε λίγος καιρός, θέλανε δε θέλανε συνθησίκανε. Βάλανε κι έναν κιθαρίστα στην ορχήστρα την εποχή που άρχισαν να 'ρχονται κι άλλοι και στο τέλος περάσανε όλοι από 'κει: Λεμονόπουλος, Τατσόπουλος, Τσουνάκος, ο Μπέμπης, ακόμα κι ο Χιώτης ήρθε τελευταία στην Αμερική. Αλλά αυτόν τον λυπήθηκα. Και το είπα μανού φίλου μου που με πήρε απ' τη Νέα Υόρκη να με πάει στο Λονγκ Άιλαντ να τον δούμε. «Αυτός πάει χαμένος», του λέω. Είχε χάλια. Εγώ τον Χιώτη τον θυμάμαι προπολεμ-

1947, Λονγκ Άιλαντ. Με τον Κασιάκη ποίη τη μιγάρα και τη γυναίκα του.

κά επί της Χατζηκυριακού με τα κοντά παντελονάκια. Τον είχε φέρει ο Παπαϊωάννου στο Χατζηκυριακείο σε μια παβέρνα για να κάνει διάφιμηση. Το stage το δικό τους ήτανε πάνω σ' ένα μπλιάρδο που είχανε βάλει τρεις καρέκλες. Ο Χιώτης τότε ήτανε δεκαεπτά χρονών κι έπαιζε μπουζούκι. Όταν πήγαμε με το φίλο μου να τον δούμε στην Αμερική, είχε τόσο κόσμο, δεν μπορείς να πιστέψεις. Βγαίνει ο Χιώτης με την ορχήστρα, είχε και τούμπανα τότε, είχε αλλιάξει. Η μίορα τότε κάνει τον άνθρωπο. Είχε ο Χιώτης τώρα ανάγκη να τραβιέται να του βγαίνει η ψυχή, αεροπλάνα, τρεχάλες, τούμπανα, κέρσα; Είχε γίνεσαν χαμένος. Όταν είδα όλο το συνουκείο εκεί, λέω του φίλου μου του Γιάννη: «Πάει αυτός». Δεν πέρασε λίγος καιρός, πέθανε. Ξέρεις τι λεφτά έκανε στην Ελλάδα ο Χιώτης. Ο καλύτερος κόσμος... «Καλύτερος»! Οι εγωιστές. Τον καλάγανε με την κοιμπανίτσα του, είχε και μία τραγουδίστρια και πέφτανε χοντρά ποέκια. Όταν είχε εκατό δραχμές το μεροκάματο αυτοί παίρνανε εικοσι με τριάντα χιλιάδες τη βραδιά. Τα δίνανε γιατί δεν υπήρχε καλύτερος. Γι' αυτούς τους πούστηδες μόνο το χαι κλας ήταν αρκετό. Ήτανε της γραμμής τους ο Χιώτης, έπαιζε τα δικά τους.

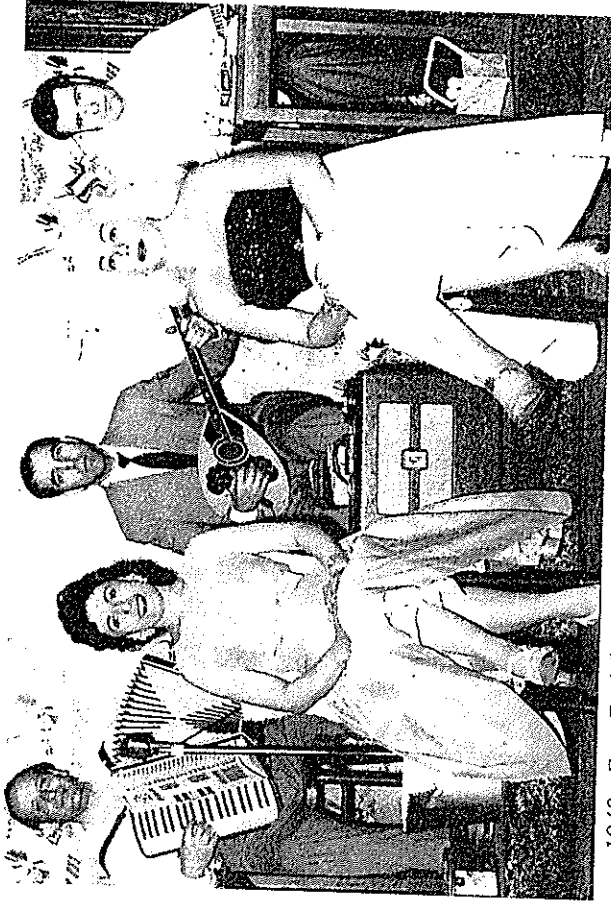
Όταν ήρθε ο Τζουανάκος, το '48 με '49, τους την έχω κοπανήσει από το μαγαζί. Δεν μπορούσα να είμαι εφτά ώρες στημένος και να παίζω συνέχεια. Πήγαινα με το μπουζουκάκι τσάρκα στα κουτούκια, μαθημένος από τον Πειραιά, κι όπου έβλεπα κίνηση πήγαινα. Τα κονόμαγα πιο φίνα, ανεξάρτητος. Δεν ήθελα να 'μαι σαν καραγκιόζης στημένος και να με βλέπει ο άλλος να δουλεύω. Ο άνθρωπος δε θέλει αφρεντικά. Κι όλη η αυτιά είναι αυτά τα κωλολεφτά. Άμα ήρθε ο Τζουανάκος και μείναμε κάμποσο καιρό, του ξηγηθήκα μια μέρα. Του λέω: «Εγώ τη βγαζώ στο αλανιάρικο, αλλά υπάσχει και το άλλο, το κελί. Το ξέρεις το κελί, αλλά μπάνισέ το κι εδώ στην Αμερική». Κι αρχίσαμε να τραβιόμαστε σε δουλειές που ήξερα, ανεξάρτητες, οι δύο μας, στα κουτούκια. Μαργιά! Ότι ώρα θέλαμε πηγαίναμε, γλεντάγαμε, μας τα ρίχνανε μέσα στα όργανα. Ένα ολόκληρο διάστημα κάτσαμε εκεί. Μετά τον έχασα, έφργε για μακριά, για Καλιφόρνια.

Το Τζουανάκο τον ήξερα μόνο από πλάκες και το μουσικό κύκλωμα πριν έρθει στην Αμερική. Με τον Παπαϊωάννου όμως είχαμε ιστορία κι από προπολεμικά. Όταν τον γνώρισα το Γιάννη εγώ, ήμουνα παιδί στην Καλλιθέα. Εκεί ήτανε τα μαγαζιά που παίζανε αυτοί, εκεί έμενε κι ο Γιάννης. Ήταν ένα μαγαζί, θυμάμαι, υπόγειο και είχε πολ-

λές σκάλες για να κατέβεις κάτω. Αλλά είχε μια σάλα μεγάλη, ευρύχωρη. Εκεί τραβίδιαν ο Γιάννης. Εκεί τον γνώρισα και γίναμε φίλοι. Μια μέρα στο Χατζηκυριάκειο ένας καφετζής που είχε ένα καφενείο μεγάλο, θέλησε να κάνει διαφήμιση. Βρήκε τον Παπαϊωάννου, το Χιώτη με κοντά παντελονάκια κι έναν ακόμα με κιθάρα. Έτσι ακούω άξαφνα ότι θα έρθει ο Γιάννης να παίζει στο καφενείο αυτού του τύπου. Επήγα λοιπόν και το μόνο κέρρι που έσπασα ήτανε που έβλεπα το Χιώτη με το μπουζούκι και τα κοντά παντελονάκια. Είχε κάποια διάκριση. Παίζανε εκεί για κάποιο διάστημα και μετά σκολάσανε. Ύστερα ερχότανε ο Γιάννης στίπι μου, πήγαινα εγώ στην Καλλιθέα, ανταμώναμε. Μετά μεσολάβησε ο πόλεμος και τα 'σπασε όλα. Δεν άφησε καμία επαφή, τίποτα. Καθένας έτρεχε να βρει τη δικιά του σωτηρία. Όταν ήρθε την δεύτερη φορά ο Παπαϊωάννου στη Νέα Υόρκη είχε φέρει μαζί του τον Τσαγκάκη το Λευτεράκη, ένα μπουζουκλή, και μια κιθάρα τον Καλλέργη. Δηλαδή, έπαιζε, αλλά δεν ήτανε φίλημα, όπως κι εγώ δεν ήθελα να είμαι φίλημα. Μια μέρα άξαφνα, στο καφενείο που συγχάζαμε, να ο Ζαμπέτας. Ένα μόνο που μου έκανε μια άσχημη εντύπωση, που εγώ τη θεώρησα αισθητή. Είχανε κάτσει με το Λευτεράκη τον Τσαγκάκη σ' ένα τραπέζι και πίνανε καφεδάκι, ύστερα μπουζούκι να 'πανε κάποιο ούζο κι αρχίσανε να λένε κάτι πράγματα, που δεν πηγαίνανε, να δείξουνε μαγκιά! Ο Ζαμπέτας: «Μιωδ' αδεφράκι...» και κάτι τέτοια τοαμπουκαλίδικα. Ο άλλος δε σε βλέπει καλά άμα είσαι έτσι. Πιο τυπικός είναι πιο οραία. Τελικά, έπαιξε ένα βράδι, σ' ένα μέρος που τον είχανε φέρει, την άλλη μέρα πήρε τ' αεροπλάνο κι έφυγε. Δεν του άρεσε. Δύσκολα! Είχε μάθει στην Ελλάδα διαφορετικά και στην Αμερική τα 'χασε όλα. Και καλά έκανε γιατί εδώ που ήρθε, εμπήκε σε λούκι καλό και προόδεψε. Γιατί μέσα στην ηθοποιία και στον κινηματογράφο είναι όλοι σκατά. Και θέλουνε κάποιον να τους κάνει τα νταραβέρια τους. Τους δουλεύει! Αλλά τέτοια θέλανε αυτοί, γιατί δεν είναι σεβασμοί άνθρωποι.

Το '50 έρχεται ένας από το Σικάγο κι έφραχνε κάνα-δύο όργανα λαϊκά για το μαγαζί του: ένα μπουζούκι και μια κιθάρα. Δε βρήκε εύκολα. Μόνο μένα βρήκε που ήθελα κιόλας να φήγω από τη Νέα Υόρκη και ένα άλλο παιδάκι που είχε έρθει κι αυτός από το Χατζηκυριάκειο κι έπαιζε λίγο μπουζουκλάκι. Καλό παιδί ήτανε! Μαζί μας ήτανε κι ένα σαντούρι.

Πάω στο Σικάγο και κάθομαι δύο μισή μήνες. Έρχεται και με

1948, «Στου Εγγλέου», δη Λεωφόρος και 29 δρόμοι. Ακορντεόν ο Γιάννης ο Σαρμάτης, δεξιά ο Λεωνίκος ο Χατζηκυριάκειος.

Σε μια μιάρα που τα πίνανε με το Λεωνίκο κι ένα φίλο.

Στην «Κηφισιά». Αριστερά ο Καλόβας, εγώ, σανταύρι ο Σταμάτης ο πρόσφυγας και δεξιά ο Παλαβός στην κιθάρα. Να με συγχωρήσουν οι κυρίες, μα έχω λησμονήσει τα ονόματά τους.

βρίσκει ένας που είχε μαζί με τον πατέρα του ρέστοραν στα εργοστάσια και κονόμαγε καλά λεφτά. Λεγότανε Αντρέας Πέκουλας κι ήθελε λείναι να τότε μάθω μπουζούκι. Εγώ τώρα ετοιμάζομαι να πάω στη Νέα Υόρκη, αφού τελείωσα τη δουλειά. Αυτός το χαβά του: «Να 'ρθεις να μου μάθεις μπουζούκι και εγώ θα σου ξηγηθώ». «Βρε γαμώτο, τι έπαθα» λέω.

Πάω στη Νέα Υόρκη όπου είχα μπλέξει με μια Ιταλίδα, την Ντολώρας. Αυτή είχε χωρίσει γιατί την χτύπησε ο άντρας της. Καλός άνθρωπος! Μαφία. Ξεμπουκάρισε λουπόν κι έπιασε δουλειά σ' ένα μπαράκι στους σαφάντα δρόμους που το 'χε ένας Έλληνας. Όμορφη και καλή κοπέλα. Σ' αυτό το μπαράκι πήγαινα εγώ συχνά, μαζευόντουσαν ναυτικοί και κονόμαγα. Ένα απόγευμα, καθώς κατέβαινα από το τσαφδί μου την έχει στήσει στην γωνία ένας φίλος. Μου λέει: «Μη πας στου Γιάννη το μπαράκι γιατί είναι δύο ψηλοί μέσα και σε περιμένουν». Με είχανε προδώσει, γιατί ήμουν λαθραίος. Δε πήγα στο κουτούκι. Στις τέσσερις το πρωί που σχολάγα-

νε τα μαγαζιά, ήτανε μια μεγάλη καφετέρια στους πενήντα δρόμους και οχτώ άβενιου, εβδομήντη, και όλοι οι Έλληνες μουσικάντες παγαίναμε εκεί και λέγαμε τα ντραβέρια. Εκεί στη Νέα Υόρκη είναι η νύχτα μέρα. Κυκλοφορεί πολύς κόσμος. Τη βλέπω εκεί αυτή την κοπέλα και μου είπε ο φίλος μου ο Γιάννης την ιστορία της. Του λέω: «Δε της λες αν θέλει να κάνουμε πολιτικό γάμο, γιατί έχω τραβήγματα κι εγώ θα της ξηγηθώ καλά, αν ξηγηθεί κι αυτή». Της το λέει. Αυτή η κακομοίρα ήτανε σκαστή από 'κει που γλίτωσε και ζήταγε ένα καλύτερο αχουράκι και δέχτηκε. Την άλλη μέρα κάναμε έναν πολιτικό γάμο κι έβαλα ένα δικηγόρο για να πάρω τ' αμερικανικά χαρτιά. Συνεννοηθήκαμε τετρακόσια δολάρια και μετά από μία στιγμή τον έχασα. Αλλά δε με κυνήγαγε πια το ιμωγρέισον. Άμα σε δούνε αυτοί ότι δουλεύεις και δε κάνεις ζημιά στο κράτος, δεν τους νοιάζει για όλα τ' άλλα. Κι έτσι δε με ξαναενοχλήσανε.

Την Ιταλίδα, την πρώτη φορά που πήγα στο Σικάγο, την είχα αφήσει στη Νέα Υόρκη. Είχε ένα σκυλάκι και φιλενάδες εκεί και την είχα αφήσει. Την δεύτερη φορά όμως που πήγαμε στο Σικάγο για να μάθω αυτουνού μπουζούκι, την πήρα μαζί. Μας κόστισε το τραίνο καμιά διακοσασιά δολάρια. Η ζωή έγγραφε να κάτσω εκεί τρία χρόνια. Δούλευα! Δε τον άφησα να με συντηρεί. Το μόνο που έκανε για να έρθουμε ίσα, μια που εγώ του έκανα τα μαθήματα, ήτανε να μας παίρνει με το κάρο του, είχε μια Κάντλακ, να πηγαίνουμε κ'άνα σιργιάνι και να μασάμε τύποτα. Αυτό ήτανε! Τα άλλα τα έκανα εγώ. Είχα ανακαλύψει στο Σικάγο ένα Μαραθωνάτη που είχε μπαριμπουτάδικο. Πάω και με το πιάσιμο είχε τραπέζια, καρέκλες, σαν καφενείο κι απ'ό' μέσα ήτανε το βιολάι. Τ' αφεντζιζι, ένας ωραίος τύπος και του ξηγήθηκα ωραία: «Του λέω αυτός είμαι και

Η Ντολώρας.

παίζω αυτό το όργανο. Ψάχνω ένα μαγαζί, να ρίχνω καμιά πενιά. Μπορώ να κάτσω εδώ μέσα, όποιος κερδισμένος βγαίνει να μου ρίχνει κιάνα φράγκο;» Έτσι κι έγινε. Έπαιζα μ' ένα παιδί απ' το Σικάγο που του μάθαινα κιθάρα. Αλέκος, το όνομά του. Ήταν Έλληνας και δούλευε σ' ένα εργοστάσιο, 22 χρονών παλικάρι. Τον έσπασα αυτόν.

Εκεί μέσα στα εργοστάσια που δούλευε τρελαινόσουνα. Πέρφανε συνέχεια κάτι πρέσες και κάνανε φοβερό θόρυβο. Με πήγε με τη κούρσα αυτός που του μάθαινα πιουζούν. Μου λέει: «Πάμε να δώσουμε μια παραγγελία σ' ένα εργοστάσιο που δουλεύει ένα Ελληνάκι». Μόλις ξυγώσαμε κοντά τ' αυτή μου σπάσανε. Τρελόκομείο! Τέλος πάντων, μπαίνουμε μέσα, βρήκε το φίλο και τον λυπήθηκα. Κοντά μου ήταν ο Αντρέας ο Πίκουλας και του είπα μόλις σχολάσει να 'ρθει να με βρει στο μαγαζί του. Ήθελε!

Τον λέω: «Θα σε μάθω να παίζεις κιθάρα». Δε με πίστευε. Τον συμβούλεψα να συνεχίσει να δουλεύει, αλλά κάθε μέρα να έρχεται μια-δυο ώρες να του κάνω μάθημα κι όταν δω ότι έφτασε να παρήσει τη δουλειά. Μέσα σ' ένα καιρό, τον είχα μάθει ακομπανιαμένα. Του είχα μυστηρέψει μια δικιά μου κιθάρα, μια ωραία σπανιόλικια και τον πήγα στον Μαραθωνίτη. Το πρώτο μέρος του μαγαζιού ήταν άδειο. Εκεί κάναμε πρακτική. Τον μάθαινα και παίζαμε κιάλας. Τους γουστέρναμε, ρίχναμε ωραίες πενιές, πού θα τις βρίσκαμε! Το πρώτο μέρος του μαγαζιού ήταν άδειο κι είχε μια πόρτα και από μέσα είχανε μπαρμπούτι. Εμείς μόνοι μας απέξω. Δεν καθότανε κανένας απέξω. Όσοι βγαίνανε κερδισμένοι μας δίνανε. Τα κερδισμένα λεφτά είναι εύκολα να τα δώσεις. Εκείνα που κερδίζονται δεν τα δίνεις. Και πολλές φορές μας κερνάνανε από μέσα. Αλλά δεν τα πίνανε. Αν έπινα εγώ τα ουίσκι που μας κερνάνανε στη Νέα Υόρκη θα 'χα γίνει αλκοολικός. Από την αρχή δεν μ' άρεσε γιατί έβλεπα τους ουισκάκηδες τι τραβάνανε. Να περιμένουνε το πρωί απέξω απ' την μπάρκα ν' ανοίξει και να τρέμουνε. Μπαίνανε μέσα και πίνανε διαπλό μόνο και μόνο για να σταματήσουνε να τρέμουνε, να συνέλθουνε. Η πρώτη φωτογραφία που πήρα απ' τη Νέα Υόρκη ήταν αυτή. Έτσι κι εγώ έκανα πως πίνω κι ήτανε φουμάρα.

Μια μέρα ήμασταν με τον Αντρέα τον Πίκουλα με το κάρο και καθώς περνάγαμε από ένα μέρος μου έδειξε ένα μικρό πουλί σαν αυτά τα σχολικά. Ήταν φτιαγμένο σαν καντίνα. Μου λέει: «Αυτό το είχε ένας Ιταλός κι έκανε πολλά λεφτά. Έχει ανοίξει τό-

ρα ρέστοραντ μεγάλο». Εμένα τώρα έπαιζε το μυαλό μου.

- Και δε μου λες, τώρα αυτό έτσι πεταμένο είναι;

- Όχι, το έχει αυτός.

- Μπορούμε να τον ρωτήσουμε;

Ρωτήσαμε και μας το έδωσε διακάσια δολάρια. Μετά βρήκαμε ένα μέρος που το είχε ένας Έλληνας μανάβης σε μια διασταύρωση. Όλο αυτοκίνητα περνάνανε, γωνιά ωραία ήτανε. Λέω στο μανάβη:

- Μπορούμε να νοικιάσουμε ένα κομμάτι γης;

- Πως δεν μπορείτε. Λεύτερα να πάτε κι εγώ έτσι το έχω κάνει.

Τους αφήνανε για να δημιουργήσουνε μαγαζιά, να γίνει νταραβέρι. Και μετά τους κολλάνανε. Γιατί μένανε τα πράγματα έρρημα αλλιώς, ενώ έπρεπε να γίνει ετούτο, ετούτο, ετούτο.

Αμα ακούω εγώ δωρεάν, δάλεξα ένα κομμάτι μεγάλη γης. Αυτό το βιολί είχε παρσάνει. Ήθελε μια συντήρηση. Δεν το συντήρησα μόνο, το έκανα πολύ ωραίο. Τώρα εγώ από το μανάβη ήθελα νερό. Έπρεπε να σκάψω. Τα έκανα όλα μόνος μου. Μετά ήθελα κολώνα, φως. Ο Αντρέας ήξερε εκεί τα κολπα, ήταν και το χρέμα. Ήθελε η κολώνα.

Έκανα το πουλιμανάκι. Το έκανα σαν καινούργιο. Έκανα και τη σκεπή να γέρνει και εξέιχε πολύ προς τα πίσω. Δεν έπρεπε όμως. Γιατί εκεί το Σικάγο το λένε wind-town. Στην Αμερική το πιο πολύ αέρα εκεί τον κάνει. Όταν φύσαγε βάζανε σκονιά από τη μια γωνία στην άλλη για να μπορούν να πλάνονται, όταν περνάνε το δρόμο. Το χιόνι, κάθε τόσο... Μια μέρα, που πήγαινα για μάθημα, κόντευνα να μείνω μες το χιόνι. Πρόκανα και γλίτωσα και πήγα εκεί που ήθελα. Κακή απόφαση είχα κάνει να βγω μ' αυτόν τον καιρό.

Έκανα το πουλιμανάκι ένα γάλα! Έγραφα και μπροστά τα σέα, τα μέσα, τι υπήρχανε: sausage, hot-dog, λουκάνικα με σάλτσα, έμαθα και τα 'ψαχνα, ωραία λουκάνικα, όμως, καθαρά. Και σάντουιτς και κερπέδες τους έκανα. Ύστερα λεμονάδες, παγωτά, όλα τα σέα. Φόρεσα και μια σκούφια κι αρχίσαμε. Τι είναι ο άνθρωπος! Όλα μια ιδέα είναι. Το σκέφτηκα, το 'φτιαξα. Δούλευε καλά γιατί είχε γης για εκατό κάρα. Εκεί αυτά τα λένε drive-in. Έχεις ένα άνθρωπο, παίζουν την παραγγελία, τους τα πάει, από το βιολί γίνεται συνέχεια. Αλλά, άμα το 'φτιαξα και ξενύχτησα κιάνα-δυο βράδια κι έκανα το μάγειρα και τα τέτοια, δε μου άρεσε ύστερα. Λέω: «Ρε συ Αντρέα, εσύ είσαι με τα μαγειρεία και τα τέτοια. Δε το παίζουνε, να μου δώσεις κάτι λιγά, να δω τι θα κάνω;» Γιατί έκατσα τρία χρόνια! Του είχα μάθει α-

κατά πράγματα. Τελικά, μου δίνει τριακόσια δολάρια.

Στο Σικάγο είχα γνωρίσει μία κοπέλα από ελληνική οικογένεια που έπαιζε πιάνο. Μου είχε πει να της μάθω ελληνικά, γιατί μιλάγε μόνο αμερικάνικα, στην οικογένεια μιλάγανε μόνο αμερικάνικα κι «εγώ» λέει «θα σου μάθω μουσική». Εντάξει, δέχτηκα! Πήγα πρώτη φορά στο σπίτι της, μου έδειξε ένα πεντάγραμμο και μετά μου μάθαινε ακόρντα. Για να γίνει ένα ακόρντο στην κιθάρα χρειάζονται πέντε σημειάκια. Αυτή μου 'βαζε στο πεντάγραμμο ένα σημαδάκι και μου 'λεγε: «θα πιάσεις αυτή τη φωνή και θα μου το κάνεις μόνος σου ακόρντο, να έχει αρμονία». Πήγαινα σπίτι. Χτύπαγα τη φωνή, έφαχνα, έβρισκα το δεύτερο τέλι. Μετά το τρίτο, το τέταρτο, όλα. Τα 'πιανα. Το άλλαζα πολλές φορές, ώσπου να μπω στο θέμα, να συνηθίσει τ' αυτή. Στο τέλος το 'βρισκα εκεί που μου άρεσε εμένα με όλα τα μέσα που ήθελα.

Πήγαινα την επόμενη φορά. Αυτή έπιανε τις φωνές που είχα γράψει εγώ... και με κοίταγε. Της έκανε περιέργεια γιατί αυτό που έβρισκα εγώ μόνο με την ψυχή μου, αυτή το 'βρισκε μόνο με τη θεωρία. Απορούσε πως διάλο μπόρεσα εγώ κι έβαλα τα άλλα τέσσερα. Όσο συνεχιζόταν το μάθημα, έξι μήνες κάναμε, συνέχεια είχε απορία: «ρε τι γίνεται εδώ χάμω μ' αυτούς που δεν ξέρουνε μουσική;» Και της είχα κάνει και λακρινιτί: «Άκου 'δω! εσύ πηγές σχολείο και τα 'μαθες. Το δικό μου σχολείο είναι ο εαυτός μου. Αλλά εκείνο που αισθάνομαι εγώ το αισθάνεται και ο άλλος ο ρεμπέτης. Εσύ είσαι υποχρεωμένη να ακολουθείς τις βάσεις σου, να παίζεις αυτά που έχεις μάθει. Τα έχεις, τα κατέχεις, αλλά το πιο γλυκό πράγμα είναι αυτό που βγαίνει από την ψυχή». Ποτέ δεν πρέπει να παίζεις και να διαβάζεις. Μόνος σου, εσύ και το όργανο. Το ωραίο είναι να μαθαίνεις καλά ένα πράγμα που θες και ύστερα παίζε το με την ψυχή, εσύ και το όργανο. Να 'σαστε οι δυο σας. «Στους δύο τρίτος δεν χωρεί» που λένε.

Μόλις έδωσα το drive-in, μου ήρθε μια άλλη ιδέα, γιατί είπαμε με σοφία δουλεύουμε εμείς. Σοφίζεσαι και πράττεις. Αλλά διοικούμεθα. Επειδή λοιπόν, από Νέα Υόρκη για να πάμε Σικάγο μου κότισε διακόσια δολάρια με το τρένο, γιατί είχα και πράγματα, όταν πέρασαν τα τρία χρόνια και ήθελα να φτιάξω μια, σκέφτηκα να πάω να πάρω ένα δεύτερο χέρι κάρο. Νέος ήμουν, δεν λογάριζα πολλά πράγματα, τ' αφηρούσα, κατάλαβες;

Πάω σ' έναν που είχε κάρα δεύτερο χέρι, του λέω: «έτσι κι έτσι, θέλω ένα καρδάκι δεύτερο χέρι για μένα, την καρδιά μου, ένα σκυλό που έχομε και κάτι πράγματα που θέλουμε να πάρουμε στη Νέα Υόρκη». Αυτός όμως δεν ξηγήθηκε καλά. Μου έδωσε μια Μπιούνι 14 χρονών. Καλό φαινότανε, αλλά η μηχανή, η ψυχή μέσα, τα φρένα κι ορισμένα άλλα δεν ήτανε καλά.

— Πόσα θέλεις;

— Τριακόσια δολάρια.

Του είπα να μου το φέρει απ έξω από το σπίτι μου που ήταν μια πλατεΐτσα μικρή με μια λιμνούλα. Έφερε το κάρο αυτός. Εγώ έμενα απέναντι απ' τη πλατεΐα, στο δεύτερο. Κοιτάω απ' το παράθυρο, είδα το κάρο. Σηκώθηκα την άλλη μέρα το πρωί και σκέφτηκα να πάω να μπω μέσα, να κάνω μια εξέταση. Ήρμα όμως. Μπήκα στο κάρο. Εν τω μεταξύ είχα δει εγώ τους άλλους, κάθε φορά που καθόμουνα μπροστά σε κάρο τι κάνανε. Αλλά λίγο όμως, όχι ακριβώς, έβλεπα κάτι. Και άρχισα σιγά-σιγά να το δοκιμάζω, έβαλα μπρος, κι τα κατάφερα... Με σπρώχνει, να τραβηγτώ... Παίρνω ένα μέρος, κι εκείνο πήγε να με ρίξει σ' ένα μπούλεβαρ. Μπουλεβαρ είναι μεγάλη οδός, που τρέχουνε τ' αυτοκίνητα γρήγορα και από τη μια μεριά και από την άλλη. Εγώ ήθελα να γυρίσω γιατί δεν τα 'ξερα καλά τα πράγματα, αλλά... Χώθηκα στη δεξιά πλευρά και παρακολούθησα. Τρέχανε τα άλλα κάρα! Κοίταγα πίσω μου, μπροστά μου, κάπου, γιατί ήθελα να στρίψω. Αφού με πήγε κάτω πολύ, στην πρώτη στρίψιά που βρήκα ευκαιρία να κάνω, κόντευα να πέσω απάνω στο αντίθετο ρεύμα, στους άλλους που ερχόντουσαν. Δεν είχα ξαναστρίψει, να κοζάρω ότι όταν στρίψεις, πρέπει να ξαναγυρίσεις το τιμόνι, για να έρθεις στα ίσα. Ευτυχώς πρόκανα και γλίστρησα στρίζα από έναν και την αμύλησα.

Αφού τη γλίτωσα από 'κει, συνεχίζω δεξιά. Ήτανε δυο-τρία μαγαζιά και στο πεζοδρόμιο, κόντευα να σκοτώσω μια γριά. Εκεί το σταμάτησα το κάρο. «Ρε γαμώτο» έλεγα «τόσο δύσκολο είναι κι ενώ το πέρασα για εύκολο». Εντέλει συνήλθα, το τσακώνω, το πάω στη θέση του, το βαζώ... Πήγα στο σπίτι, έκατσα...

Την άλλη μέρα το πρωί, το παίρνω προς την άλλη μεριά και πήρα ένα σοκάκι. Αυτό το σοκάκι, αφού πήγα ένα διάστημα, μακριά λίγο, έβγαζε σε μια κατηφόρα. Τί να δω μόλις έφτασα εκεί, άλλο μπουλεβαρ σταυρωτό. Κάνω να πατήσω φρένο, τίποτα. Και δε μου

λέει τώρα αυτός που το αγόρασα ότι δεν είναι το κάρο εντάξει. Να αυτά είναι τα λάθη. Ενώ μπορούσε να μου πει: «Ξέρεις τίποτα; Άμα δεις και δε σταματάει το κάρο σου, πάτα δυο-τρεις φορές το φρένο κι αυτό θα πιάσει». Αλλά δε μου το 'πε όμως. Κι εγώ τώρα καρζαυ-λευα, αφού το πάταγα και δεν έπιανε και με παίρνει ο κατήφορος κι έβλεπα και τα κάρα, εκεί να δεις πλάκα! Λέω «αμάν να είμαι τυ-χερός τώρα, μολις πάω εκεί κάτω, να τη δώσω, αλλά να μην είναι κανένας άλλος, να τον πάρω στο λαμό μου και σκοτωθώ κι εγώ». Αλλά άμα έχει χρόνια να ζήσει ο άνθρωπος! Δεν είχε άλλον εκεί κοντά και τη στρίβω, δρόμο, το κάρο έτρεχε... Δε μπορούγα να το σταματήσω. Στρίβω μετά πάλι στον άλλο δρόμο που ήταν ανήφο-ρος. Και όσο με πήγε εκεί... Μετά κατάφερα και το σταμάτησα. Βά-ζω και πέτρες στις ρόδες, αδερχάκι μου... Το καλοεξετάζεις τώρα πού μ' έριξε ο Μάστορας. Γιατί να μου βάλει την ιδέα να μη πάω με το τρένο, να 'μαι ήσυχος, παρό μούβαλε να πάω να πάρω κάρο!

Αυτά τα δυο χτυπήματα έπαθα, όσπου να μάθω. Έμαθα, όμως. Γιατί άμα δεν πάθεις, δε μαθαίνεις που λένε. Ύστερα από λίγη ώρα, το παίρνω το πάω στο σπίτι. Είχαμε κανονίσει να φεύγαμε εκείνες τις μέρες. Μαζέψαμε τα πράγματα, ό,τι είχαμε, τα βάλαμε στο κάρο, είχαμε κι ένα σκυλάκι, τη Γιαννούλα. Ήταν ένα πολύ ωραίο σκυλάκι, το είχα συμπαθήσει, σαν αλογάκι ήτανε. Το είχε πάρει στη Νέα Υόρ-

Με τη Γιαννούλα στο Σικάγο.

κη, μικρό. Το είχε δει σε μια γειτονία-σα και μου λέει: «Θα μου πάρεις;». Της πήρα, τί να κά-νω! Αλλά είχε μεγα-λώσει κι είχε γίνει... Πω, ρε αδερχάκι τι ωραίο σκυλί! Άσπρες βούλες και μαύρες. Fire dogs, τα λένε αυτά. Τα χρησιμοποιούνε για τις φωτιές, για τα παιδιά, για τέτοια...

Μπήκαμε όλοι μαζί μέσα στο αυτοκίνητο. Αρχινάμε την πορεία, της στραβής... Αν χτυπήσεις κανένα, ούτε ασφάλειες είχαμε αδερχάκι μου, ούτε τίποτα. Τρελός δεν ήμουν; Τρελός ήμουν!

Αφού ξεκινήσαμε την πορεία τ' απόγεμα, προχωρήσαμε δυο-τρεις ώρες, βρισκόμαστε ένα «χωριουδάκι». Ένα town. Είχε αρχίσει μια ψιλή βροχή. Η πατριώτισσα οδηγάγε κάποτε, αλλά είχε κάμπο-σα χρόνια να οδηγήσει.

Μου λέει: «Άσε με να οδηγήσω».

— Πάρ' το, της λέω.

Πήρε το τιμόνι λίγο πριν φτάσουμε στο χωριό. Μόλις πλησιάσαμε στο χωριό, της έτυχε λίγο ανάγκη το φρένο, αυτά δεν πιάνανε, πάει και τη δίνει σ' ένα κάρο από πίσω, μια γριά και ένας γέρος ήτανε μέ-σα. Και δεν έγινε ζημιά μεγάλη. Βγήκε ο γέρος, κοίταγε... Δεν είχε πάθει το κάρο του τίποτα, αλλά το δικό μας... Είχε φτύει όλη η μου-τσούνα και φαινότανε το ψυγείο. Δεν την ξανάφερα να οδηγήσει.

Πήγα κι αρδέξαμε σ' ένα μέρος, να πάρουμε μια ανάσα, να συ-νέθουμε. Πήγαμε, κάτσαμε σ' ένα ρέστοραν να φάμε. Και κοιτάω τώρα ένα περιεργο πράγμα. Σ' όλα τα τραπέζια το νερό που τους είχανε πάει ήτανε μαύρο, βοτύκος. Και το πίνανε. Γιατί, Γιατί δεν ήτανε βλαβερό. Σ' αυτό το μέρος το νερό ήτανε μαύρο, μας έφερε κι εμάς. Το δοκιμάζω κι ήτανε χάλα... Δεν το 'πιαμε.

Ξημερώσαμε. Πάω να βάλω μπρος το κάρο, δεν έπαιρνε. Άλλο βάζανο! Τέλος πάντων, κάποιος εκεί μας είδε που τραβιδίμασαν, είχε ιδέα. Άνοιξε, κάτι έκανε, μας το 'φτιαξε. Αλλά και πώς πήγα-με! Αν έφρευε ένας κανονικός οδηγός από το Σικάγο, θα ήθελε εν-νιά ώρες να φτάσει Νέα Υόρκη. Εγώ όμως έκανα μια βδομάδα. Όπου πηγαίναμε, πιάναμε μοτέλ. Σηκωνόμασαν το πρωί μετά τις 10, βγάζαμε το σκυλό μας τσάρκα, τρώγαμε... Είχα γίνει τώρα εγώ, είχα πάρει χαμπάρι. Σε καμιά ώρα δύο έβλεπα μια καφετέρια, τσάκ, δίπλα. Βγαίναμε όξω, κολατούσαμε κάναμε βόλτα με τη σκύ-λα και φεύγαμε. Περιηγητής είχα γίνει. Σε μία περίπτωση, ήταν μια ανηφορά μεγάλη, μολις τη βλέπω, άρχισα να σκέφτομαι: «Πω, πω αδερχάκι μου πώς θα τη βγάλω κι αν τύχει και με πάρει προς τα πί-σω;» Κι από τις δύο μεριές ο δρόμος είχε γκρεμό. Όχι πολύ μεγά-λο, αλλά άμα πέσεις! Πήρα στο τέλος την απόφαση και άντε. Και να μουγκρίζει το κάρο... Τελικά την έβγαλα, αδερχάκι μου! Και μό-λις την έβγαλα, πήγα κάθισα σ' ένα μέρος και πήρα μια ανάσα!

-Αφού τη βγάλαμε αυτή, της λέω, μη φοβάσαι τίποτα». Μόλις προχωρήσαμε, εγώ είχα πάρει λάσκα κι έτρεχα λίγο. Φοβότανε η πατριώτισσα και στρίγκλιζε, φώναζε. Της έλεγα:

-Σταμάτα μωρή, τόρα.

-Μα, μου λέει, μην τρέχεις, και τέτοια.

Να κι ένας μπάτσος με τη μοτοσυκλέτα. Αυτοί έχουνε εργαλειό κι ακούνε τις φωνές, τα πάντα. «Ωχ καήκαμε!» της λέω.

Λέει ο σερίφης: «What's going on?»

Του λέει αυτή: «Έχουμε δικά μας».

-Ναι, γιατί φωνάζεις;

Τώρα είδε αυτός: γυναίκα, άντρας, παφαιώθια, σκύλος, δεν του πήγνε το μυαλό να ζητήσει άδεια, δίπλωμα και τέτοια. Έφηνε χωρίς να πει τίποτα. Είναι και η μοίρα...

-Be careful, της κάνει, πρόσεχε, και μη το ξανακάνεις αυτό.

Όταν φτάσαμε στη Νέα Υόρκη, ήταν όλη χιονισμένη. Μία πιθαμή χιόνι παντού. Τα κάρα όμως κυκλοφορούσαν. Έβαγνα εγώ να βρω vacancy κάπου, κάνα δωμάτιο, δηλαδή. Γύριζα μες τα σοκάκια για να βρω θέση να παρκάρω, τίποτα! Όλο κάρα! Αφού γύριζα καμιά ώρα, είδα έναν που έφευγε, πάω σιγά-σιγά και το 'χωσα μέσα. Βγαίνω αέω να ψάξω μήπως βρω κάνα δωμάτιο, να μπουκάρουμε μέσα. Πράγματι στο ίδιο σοκάκι είδα ένα σπίτι που έλεγε vacancy απόξω. Μπαίνω μέσα, βλέπω μια γυναίκα, της είπα ότι ζητάγαμε ένα δωμάτιο για μας και το σκυλάκι. «Αν δεν σε συμφέρει που έχει το σκύλο» της λέω «κάνε υπομονή δύο-τρεις μέρες και θα βρούμε κάπου αλλού. Μην μας αφήσεις έτσι». Αλλά δεν την πείραξε. Και νοικιάσαμε ένα studio, μια κάμαρη μεγάλη, που τα είχε όλα μέσα. Ευχάριστο ήταν αυτό. Μετά πήγαμε και κουβαλήσαμε λίγα-λίγα τα πράγματα. Αφού τελειώσαμε, της λέω: «Κάτσε εσύ τώρα εδώ, ησύχασε, κάνε ό,τι θέλεις και εγώ θα πάω στο ελληνικό καφενείο».

Πάω εκεί, ήπα ένα καφεδάκι, είδα φίλους που είχα να δω τρία χρόνια... Εκεί μαζεύνοντουσαν και μουζικάντηδες, γιατί εκεί γύρω ήταν η πιάτσα με τα ελληνικά μαγαζιά. Έρχεται μια απάνω, την λέγανε «Αραπίτσα». Αυτηνής το στέκι ήτανε στο Baltimore και είχε έρθει στη Νέα Υόρκη και γύριζε στα ελληνικά, γιατί ήτανε του πιστού. Εγώ όμως αυτό δεν το ήξερα. Λέω λοιπόν σε μια στιγμή: Έχω φέρε

μια Μπουίκ του '39 και θέλω να την πουλήσω». Τότε ήταν το '53.

Πετάγεται αυτή λουπόν και λέει: «Το θέλω εγώ».

-Άκου εδώ. Εγώ το πήρα τρία κατοστάκια. Δεν οδηγούσα κι έμαθα επειδή έκανα αυτή την απόφαση. Αλλά δεν είμαι για οδηγηση μέσα στην πόλη.

-Εγώ είμαι από το Μπάλτιμορ, εκεί είναι πιο εύκολα τα πράγματά. Το θέλω.

-Άμα το θες ένα κατοστάκι, χαλάλι σου.

Κάνει έτσι βγάζει τριάντα δολάρια και κάτι ψιλά. Αυτά είχε όλα. «Καλά» λέω «δώσ' μου τα τριάντα και τα κανονίζουμε για τα υπολοιπα». Την παίρνω, την πάω εκεί που ήτανε παρκαρασμένο το κάρο και της το 'δωσα. Αυτή ήξερε και οδηγούσε. Μα έτσι ήτανε τρελός ο κόσμος τότε ή μου φαίνεται; Αγοράζαμε χωρίς χαρτιά, πουλάγαμε χωρίς χαρτιά... Τι κουνουπιδοχώρα ήταν εκείνη!

Το πήρε η φουκαριάρα και το πήγε να το δειξει στο Μπάλτιμορ, στους δικούς της. Ανεβήκε πάλι σ' ένα ελληνικό για να πει. *Speak easy* τα λέγανε αυτά, δηλαδή *μίλα σιγά*. Αυτές ήτανε ζούλες που πουλάγαμε ποτό στα κρυφά. Σαν καφεενεδάκι το είχανε ανοίξει, και σεβρίζανε ποτό στα φλιτζανάκια του καφέ. Ο πονηρός μετά τις 4 που κλείνανε όλα, οι μεθυσμένοι οι πολλοί θέλανε ακόμα συνέχεια και πηγαίνανε στην ζούλα, μπαίνανε μέσα, αλλά είχε άνθρωπο στο παράθυρο κι έπρεπε να σε ξέρει για να σ' αφήσει να μπεις. Η πόρτα είχε ξύλο κι ένα σίδερο, το ξύλο σηκωνότανε με σκοινί, άνοιγε η πόρτα. Ζούλα τα πουλάγαμε τα πιστά. Γι' αυτό λεγότανε *speak easy*. Το μόνο που έμενε ανοικτά τότε ήταν κάτι καφετέριες μεγάλες που πηγαίναμε και τρώγαμε και τέτοια. Οπότε λέγαν, πα' να πιούμε κάνα καφέ εκεί. Το 'χανε σα καφενείο, αλλά μες το φλυτζάνι ήτανε ουίσκι. Άκου τώρα τι μπαμπέσης είναι Αυτός. Αυτή πήγε και μέθυσε απ' τη χαρά της και την ώρα που πα να κατεβεί τις σκάλες την παίρνει κουτρουβάλα, χτυπάει στο κάτω μέρος και... τέξα. Και το κάρο έμεινε μόνο του, κι αυτή έφυγε. Εμένα δεν με νοιάζει για τα ρέστα. Δεν έδωσα σημασία. Μόνο με πείραξε που πήγε και σκοτώθηκε. Το θεώρησα σαν να ήμουνά ενοχος. Αλλά δεν την έφταξα εγώ αυτή την ιστορία. Ο Μάστορης την έφταξε, αυτός είναι ενοχος. Αυτός που σκηνοθέτησε την όλη φάβα φταιει.

Αφού όλα διορθωθήκανε, ήρθε η ώρα, όταν γυρίσαμε από το Σικάγο, ν' αλλάξω πορεία εγώ. Έπρεπε ν' αλλάξω πορεία. Η Ιτα-

λίδα είχε τη Γιαννούλα, πήγε δεκαοκτώ χρονών ο σκύλος, μέχρι που δεν έβλεπε ο καημένος. Αλλά η γυναίκα το πρόσεχε πάντα. Κι εγώ πήγαινα την έβλεπα, της ξηγιόμουνα. Αρρώστησε μια φορά, που είχαμε σπάσει, και την πρόσεξα...

Αλλά πώς σπάσαμε; είχανε ένα νόμο στη Νέα Υόρκη ότι για να κάνεις διαζύγιο έπρεπε να πάς αλλού, όξω από την Νέα Υόρκη. Πήγαμε λοιπόν σ' ένα άλλο μέρος να πάρουμε το διαζύγιο: πεντάκοσια πήγε. Δέκα να παντρευτείς, πεντακόσια να χωρίσεις. Και κορόιδο πιάστηκα. Δε της τ' δινα αυτηνής; Ούτε εγώ χρειάστηκα το διαζύγιο, ούτε αυτή το χρειάστηκε. Γιατί να τα δώσω τα πεντάκοσια στους Εβραίους;

Μετά είχα το ελεύθερο, ήμουνα ελεύθερος πια. Και τα χαρτιά είχα φτιάξει με το δικηγόρο... Μάλιστα μου είχε πει ο δικηγόρος ότι ήθελε τετρακόσια δολάρια. Τι νά 'κανα; Λίγα, λίγα άρχισα να του τα δίνω. Θυμάμαι του είχα δώσει εκατόν σαράντα με εκατόν πενήντα κι ύστερα τον έχασα, δε ξέρω τι συνέβηκε. Ούτε εγώ τον ξανακοίταξα, ούτε εμένα με ξανακοιτάζανε... Άμα δεν είσαι και άνθρωπος που να σε αρπάζουνε και να σε ψάχνουνε δε βρίσκεις άκρη μέσα στη πολυκοσμία. Ποτέ δε μου μίλησε κανένας τόσο χρόνια. Είκοσι πέντε χρόνια στην Αμερική δεν μου είτε ποτέ κανέναν; «ποιός είσαι, τα χαρτιά σου». Ποτέ!

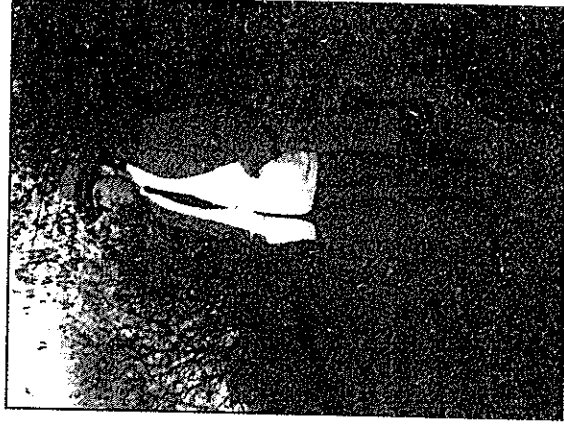
Άρχισα άλλη ιστορία ζωής. Είχα χόμπι να ψάχνω κομήματα, χρυσά, ασημένια, αντίνες, διάφορα. Είχα μαζέψει τετρακόσια ρολόγια της τάτης. Διάφορα, όλο τέχνες. Με διπλά καπάκια... και χρυσά, μερικά. Ασημένια μπόλινκα.

Μετά που γυρίσαμε απ' το Σικάγο, μείναμε λίγο στη vacancy και μετά πιάσαμε άλλο διαμέρισμα. Up-town κοντά στο Μουσείο φά-τσα στο Σέντρολ Παρκ. Μια μέρα, ξύπνησα, καλοκαίρι ήτανε καλή μέρα και αισθανόμουνα σαν προσσαρισμένος και σκέφτηκα να πάω στο Σέντρολ Πάρκ να κάτσω εκεί που είναι ανοικτά στα δέντρα να πάρω λίγο αέρα. Κι αφού πήγα εκεί το πρωί έτυχε λίγο πα-ρακεί να είναι ο ζωολογικός κήπος. Σκέφτηκα να πάω να δω τα ζώα να ξεχαστώ λίγο. Πλένανε κάθε πρωί με μάνικες ήτανε και κάνα δυο απέξω και περιμένανε. Όταν τελειώσανε μπήκαμε όλοι και από τη δικιά μου τη μεριά πιο μπροστά περπατάγε ένας, ζύγω-σε ένα κλουβί, ανάβει ένα πούρο και το πασάφει μέσα. Ζύγωσα κι εγώ και βλέπω ένα γορλά και καθότανε σαν άντρας. Όρθιος, σα

μάγκας, το χέρι στη μέση, με το πόδι το ένα να πατάει στη μύτη και παραπέρα ήτανε η γκόμενα. Στο άλλο χέρι το πούρο και αρχινάει τη φούμα. Το πρόσωπό του ήτανε σαν άνθρωπος. Μια φορά σ' ένα λεωφορείο είδα το ίδιο πρόσωπο σε άνθρωπο. Αυτός θάχε δικαστεί, θα ζούσε και δικάστηκε και τον έβγαλε γορλά τώρα. Τον τυ-ραγνάει. Αυτό ήτανε το ένα που πήγε στο νου μου. Αλλά πήγε και στο νου μου να πάω να κοιμηθώ λίγο μαύρο, να του γεμίσω ένα πούρο και να πάω να τονε μαστουριάσω. Στο καφενείο ρώτησα, ένας Πορτογάλος είχε, μου 'δωσε ένα κομμάτι, πήρα ένα πούρο κα-λό, εγγλέζικο, με μια πρόκα ανοίγω μια τρύπα μες τη μέση και χώ-νω μέσα κομμάτια. Την άλλη μέρα το πρωί αμολιέμαι. Πάω εκεί, κοιτάω που καθαρίζανε, περιμένα, άνοιξε η πόρτα, μπήκα μέσα, δεν ήτανε κανείς, από την άλλη μπάντα ήτανε κάνα-δυο, είχα ελευ-θερία. Πήγα κοντά και δεν το άναψα να του το δώσω, παρά έκανα ότι το ανάβω για τον εαυτό

μου. Το φουμάρω και τον κοιτάζα και με κοίταγε, άμα το άναψα καλά, έκανα το κορόιδο και με πήραγε γιατί περιμένε ότι θα του το κά-νω πάσα. Μόλις τον είδα και κουνιότανε, μη κάνει και καμιά στραβή, του το κάνω πάσα και το τσακώ-νει, αδερφάκι, κι αρχινάει να φουμάρει. Φουμάριζε σα δράκος. Έρε, και να μα-στουριάσει! Εγώ πήρα δρό-μο και πήγα σ' ένα ύψωμα να κάτσω ν' ακούσω τι θα γίνει. Ακούω σε λίγο, μου-γκρητά, μουγκριζέ και τρά-βαγε τα σίδερα. Μαστού-ριασε κι ήθελε ελευθερία.

Ειδοποιήσανε λοιπόν οι φύλακες που είδανε τη φασαρία, τρελάθη-κε ο γορλάς, πυροσβεστήκή, αστυνομία και τί δε φέσανε. Παίρνω ένα δρόμο, λέω, μη κάνει πως βγαίνει όξω και με συναντήσει, κήη

Στο Σέντρολ Πάρκ.

κα. Ούτε ξαναπάτησα ποτέ από 'κει στα ζώα. Δεν είναι για να επιπτευθεις. Κι έπαθε ζημιά ο φουκαράς! Ήρθε στα κέφια και σκέφτηνε πού είναι και τον έπιασε ένα πλάκωμα. Πώς έκανε ο φουκαράς!

Δούλεψα ύστερα για λίγο στο Βρετάνια και μετά μου σκάει μόσχος, μου 'ρχεται η μάγισσα αυτή, η Γκλόρια. Μου 'σκασε αυτή μύτη κι αναγκάστηκα να πω στην Ιταλίδα «κοίτα τώρα ξηγήσου» έπιασε σ' ένα σπίτι μεγάλο που της δώσανε διαμερισμα να μαζεύει τα ενοίκια σαν διαχειριστής, κι είχε και το σκύλο της και πέρναγε καλά. Πήγαινα και την έβλεπα. Άμα γνώρισα την άλλη, Αμερικιάνα από την Αϊόβα αυτή, που έμεινε στο Green Village, κουβαλήθηκα εκεί και τότε σπάσαμε με την Ιταλίδα. Δούλεψα ακόμη λίγο με τη μουσική του Εγγλέζου και αλλού, αλλά το τσαρδί ήτανε τώρα στο Green Village και μετά από ένα διάστημα που είχαμε τσακωθεί κάπi φορές, είχε και μάπες, αφού έτσι τα φτιάχνει ο Μάστορας, και έγινε ένα μικρό δικαστήριο και έχασε αυτή κι έμεινα εγώ στο τσαρδί. Το θυμάμαι κάπi γυναίκες ήταν δικαστές. Τότε άρχισα τη μοναξιά μου και άρχισα και έφταχνα τα όργανα. Στο παράθυρο σε μια γωνιά είχα τα εργαλεία μου κι εκεί άρχισα την τριβή με τα όργανα. Εγώ παλιά που καθόμουν στον Περάια, πέρναγα όλο από του Αρμένη του Βρουώνη δυό σοκάκια πάφα δυο για να

Η μάγισσα.

πάω στην Τρουμπά. Καθόμουν, τα λέγαμε, πέρναγε και κάνας άλλος φίλος και τον έβλεπα που δούλευε, έφτιαχνε όργανα, ρίχναμε καμιά πενιά όπως λάχανε, αλλά σι-τό γινότανε συχνά. Και το μάτι άμα βλέπει κι εγώ τραβιόμουν με εργασία από παιδάκι, με τους παπούδες μου και μου άρεσε. Κι ήρθε η ώρα που ήθελα να φύγω από τη μουσική επειδή βαρέθηκα, γιατί στα μαγαζιά δεν μπορείς να δουλέψεις, μπαίνουν όποιος νάναι εκεί μέσα και φρονάζουνε και εκτός αυτού είσαι

Ελληνικό Ξενοδοχείο στα Κάσαλς, Ν.Υ.

Χορεύοντας με τον Χαζήγυρακιώτη Νίκο Κοντοβράνη στα Κάσαλς.

και ο δούλος, είσαι και ο σκλάβος. Κι έτσι αναγκάστηκα να κάτσω εκεί και να φτιάχνω όργανα μέχρι ένα διάστημα αρκετό, τότε.

Έμεινα λουπόν στο τσαρδί απάνω ήτανε στο τρίτο όροφο είχα και τζάκι, αρτίστικο ήτανε, τόχαε διαλέξει η κυρία, αλλά ήτανε για μένα στο τέλος, δεκαπέντε χρόνια έκαστα εκεί. Τ' αφεντικό ήτανε από κάτω είχε ρεστοράν, Grapados λεγότανε, Σπανιόλοι ήτανε αυτοί.

Όταν πήγα από Ελλάδα στην Αμερική, εγώ ήμουν ο πρώτος. Είχε έναν άλλο μπουζουκλή μόνο εκεί, τότε λέγανε Κώστα Καλιββα αλλά ήτανε βλάχος, δεν τα 'παιζε μάγκικα, τα 'παιζε, αλλά δεν ήταν μάγκας. Γι αυτό μπόρεσα να πιάσω και δουλειά εύκολα. Δε βρήκα εκεί ρεμπέτες, κανέναν! Μετά αργίσανε και περνάγαμε από 'κει, και ποιος δεν πέρασε! Ο Μπέμπης!

Το κολοθέατρο γενικά! Να του σκάσεις μία και να μην ξαναφρανεί. Όταν ήρθε ο Μπέμπης, το 'μαθα εγώ κατά το μεσημέρι που ξύπνησα. Αυτή η δουλειά θα είναι το '54 ή το '55. Ορκίζομαι πως μόλις τον είδα, λαχτάρισα.

Σωστός μάγκας, ρε! Όμορφος, ντυμένος ωραία... Του άξιζε να είναι μάγκας. Τόνη μπάνιζα και τον έφτυνα, όπως είχα κάνει και με τον Ανέστο. Πήγε τσάμπα αυτό το παιδί, πήγε τσάμπα!

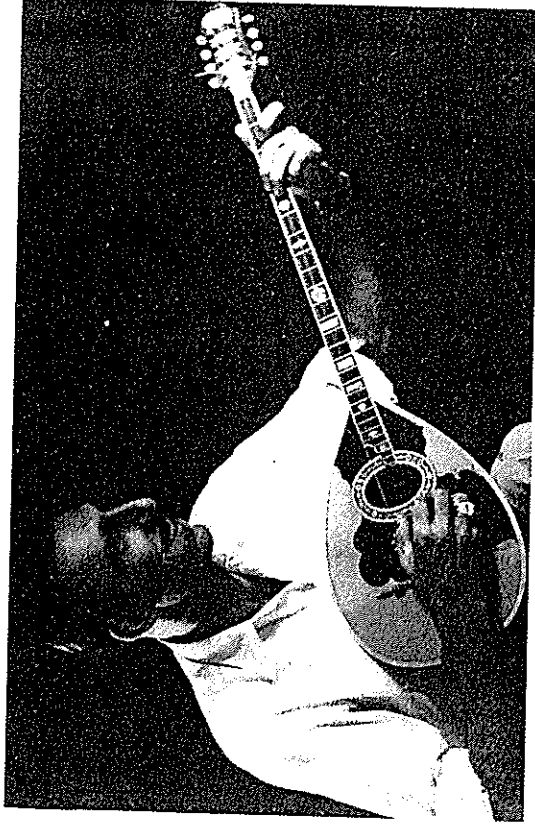
Έπιασε δουλειά σ' ένα Κορητικό, το Μανώλη. Εγώ τραβιόμουν στην Κρησισιά ή στον Εγγλέζου, δε θυμάμαι ακριβώς. Το πρώτο αντα-

μόναμε σε μία εβραϊκή μεγάλη καφετέρια, όλοι μαζί και λέγαμε τα δικά μας. Μαθαίνω ότι στο μαγαζί που δούλευε, είχε φέρει ο Μανώλης μία Αμερικανίδα μικρή, πολύ όμορφη για να χορέψει. Σα φίδι ήτανε. Αυτή τον έφαγε, τον κούραζε πολύ. Και αυτός επινε συνέχεια. Δεν χάριζε τίποτα. Είχε κολήσει εκεί αυτή, ήταν ωραίος κι' αυτός στις πενιές του, σωστότατος, πάει τελείωσε. Όλο το σύνολο Μπέμπης ήταν τέλειος άντρας. Μάγκας! Δεδήκανε και μέσα σε μία βδομάδα τον είχε εξαντλήσει... Μαθαίνω απ' αυτούς τους φίλους ότι ένα βράδυ στο παξίμο απάνω του 'φυγε το μπουζούκι απ' τα χέρια.

Του ξαναρέγει δεύτερη φορά το μπουζούκι, άρχισε να δείχνει παρατηράγοντα στη σκέψη... Κανονίσανε να τότε στελνουνε πίσω στην Ελλάδα. Τότε στέλνουνε και μπήκε, λέει, αμέσως στο τρελοκομείο. Μία ιστορία! Εκεί που σε πλουτίζει και σε κάνει να είσαι αριθμός ένα, από 'κει σε ρίχνει άξαφνα στο μηδέν και σε καταστρέφει.

Όταν γύρισα στην Ελλάδα το '68 για πρώτη φορά, πήγα σ' ένα καφενείο στη Χατζηκυριακού που είχε απόξω τραπέζια, και τότε είδα εκεί. Τί έπαθα όταν τον είδα! Πως είδα τη μία εικόνα του στην Αμερική και πως τον είδα εκεί! Τα νύχια του ήταν όλα μαύρα απ' τα τσιγάρα, βρώμα! Δεν ήταν αυτός πια. Δεν είναι δύσκολο να την πάθεις. Πήγα, του μίλαγα: «Τι κάνεις ρε Μπέμπη!» Με κοίταγε με μάτια θολά... Σπάροξα! Έμαθα και τα καθέκαστα για το τρελοκομείο και ύστερα από λίγο σκόλασε! Αυτά πρέπει να έχουμε για διδάγματα στα παιδιά και όχι αυτά που τους διδάσκουν άλλοι για το συμφέρον τους. Κοίτα τι του κάνανε του Μπέμπη τα ναρκωτικά και μία γυναίκα! Κοίτα πως τον καταντάει τον άνθρωπο η μοίρα. Από 'κει που ήτανε ένα ωραίο και έλαμπε, το σκοτείνιασε και το ριμάξε. Αλλά δε στα λένε αυτά οι φασίστες. Σε σπουδάζουνε μόνο για να πιάσεις δουλειά, να βγάλεις χρήμα! Το χρήμα δημιουργεί φτωχό και πλούσιο! Δεν υπάρχει δημοκρατία. Μόνο σκλαβοκρατία υπάρχει.

Εκείνη την εποχή ήρθε κι ο Γιάννης, ο Παπαϊωάννου. Τώρα, σιγά να μην πήγαινε να κοιμηθεί στο ξενοδοχείο. Έμεινε στο ταξιδί μου που ήτανε ακριβώς όπως αυτό της Αίγινας, μόνο που ήτανε στο τρίτο πάτωμα. Μαγείρευα, τα είχα κανονίσει όλα. Κονόμαγα όμως και γλένταγα και τη ζωή μου. Γιατί να τρέχω για τα πιο πολλά. Με το Γιάννη επήγαμε και δουλέψαμε σ' ένα καινούργιο μαγαζί στους 42 δρόμους. Είχα ζήσει από το '50 ως το '53 στο Σικάγο. Μετά από ένα διάστημα, αντάμωσα το Γιάννη. Είχε φέρει και τη Ρένα, τη Ντάλια κι

Ο Γιάννης ο Παπαϊωάννου, ο καλύτερός μου φίλος. Αυτός, ο Αποστόλης ο Χαϊζήρηστον, ο Μιχάλης και ο Σπύρας ο Παγουμπής.

ένα κιθαρίστα. Άμα σας πω τα λεφτά που πετάνανε στο Γιάννη όταν αυτός κατέβαινε χαμηλά στο πάλλο, δε φαντάζεσαι. Μαζεύαμε τα λεφτά κάθε πρωί με τη σκούπα και τα ρίχνανε μέσα σε μια μπασιέτα. Λέω καμία φορά να 'χα μυαλό να τα κρατάγα. Αλλά καλύτερα έτσι. Τα χάλαγα και έδιωχνα το σατανά από πάνω μου. Γιατί αν τον κρατάγα θα είχα ζημιές. Δε θα ήμουνα εδώ να ρεμβάζω. Όχι! Γι' αυτό πρέπει να ψάξεις να βρεις το δρόμο στη ζωή σου. Αν δε βρεις το σωστό δρόμο, θα έχεις ιστορίες.

Όταν έφυγε ο Γιάννης, άρχισα να βαριέμαι τη ζωή μου εκεί, τη μουσική, όλα. Ήταν μαζεμένοι εκεί μαύροι, κίτρινοι, άλλες γλώσσες, άλλες συνήθειες. Ήμουνα κι εγώ τρεβηγμένος, τεζαρισμένος από τη ζωή και ήθελα να κάτσω, να ησυχάσω. Λέω: «Ρε συ Θανασάκη δε γυρίζεις στη φυσική ζωή, να κοιμάσαι τη νύχτα, να 'σαι ξύπνιος την ημέρα και κάνε κάτι άλλο με τη μουσική στο σπιτάκι σου». Έβγαλα κάρες και μοίρασα σε όλους τους γνωστούς. Τους είπα ότι θα φτιάχνω όργανα και θα δίνω μαθήματα, «όποιος θέλει ας έρθει». Μοίρασα πολλές κάρες κι άρχισα να έχω πελατεία. Μετά από λίγο καιρό καθόμουνα πια στο σπίτι. Δεν ξαναπήγα στη δουλειά.

1953. Ν.Υ. 8η Λεωφόρος και 42 δρόμοι (από αριστερά): Εγώ, ο Νίκος ο Κρητικός, η Ρένα Ντάλμα, ο Φρατζεσκάκης και ο Γιάννης Παπαιωάννου.

Εγώ έφτιαχνα πάντα τα δικά μου όργανα. Είχα ένα κασάκι με εργαλεία και ό,τι ήθελε το όργανό μου, το έφτιαχνα. Είχα μια ιδέα. Μετά βρήκα ένα πολύ παλιό μπουζούκι. Το χάλασα, το άνοιξα, κοίταξα μέσα πώς είναι και άρχισα μετά να φτιάχνω το καλούπτι. Αλλά μου φέρνανε πολλές επισκευές. Και μαθήματα έκανα κι άμα έχεις μαθητές, κάνεις νταραβέρι και με όργανα. Έτσι την πέρναγα πιο φρίνα. Κοιμόμουν σαν άνθρωπος την νύχτα και ήμουν ζήπιος την ημέρα. Ενώ όταν δουλεύεις σε μαγαζί, αυτά πάνε ανάποδα. Δεν είσαι ζωντανή. Άσε τα άλλα πια που σε κουράζουνε. Φωνάζουνε και τέτοια, κι εγώ ξέρεις άμα φωνάζουνε, δε μπορώ καθόλου.

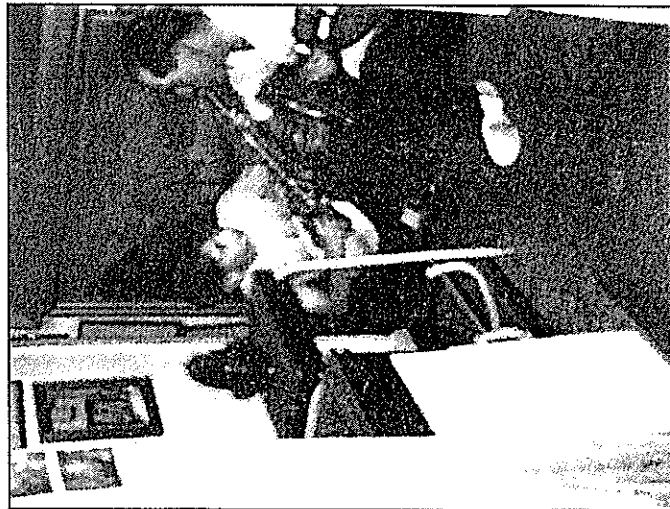
Τότε ήταν που το Trio Kiston ψάγγανε να βρούνε μάστορα να τους φτιάξει την ταστιέρα στην κιθάρα και στο μπάντζο, γιατί για την πασαβιόλα είχανε ειδικό μάστορα που την πηγαίνανε. Κάποιος τους είχε να πάτε στο Green Village να βρείτε το Θανάση, εμένα, και μπορεί να σας φτιάξει τη δουλειά. Τους έδωσε το τηλέφωνό μου, μου τηλέφωνήσανε, πραγματικά, ήρθαν. Κάπσανε, είδαν το τσαρδί, τρελα-

θήκανε, τα είπαμε, κοιτάω το μπάντζο είχε μακρύ χέρι αυτά ήτανε σαν μπουζούκια, μακρύ και σκεβρώνουνε κιόλας πιο εύκολα από την κιθάρα, η κιθάρα είναι πιό κοντή και με πιό χοντρό χέρι, το τηράω, εντάξει του λέω, άσε με να το κανονίσω, μου άφησε το όργανο. Του είπα, σε δυο μέρες νομίζω ή αύριο, δεν θυμάμαι, έλα να το πάρεις.

Αυτοί ερχόντουσαν όλοι μαζί, τους άρεσε, περνούσανε καλά. Εβραίοι μου φαίνεται ήτανε, απ' τα ονόματα. Ο ένας που έπαιζε κιθάρα, Σάρας λεγότανε, εβραϊκό όνομα. Σάρα γυναίκα, Σάρας άνδρας, ο άλλος που έπαιζε το μπάντζο Ντσήβιντ. Του φτιάχγω το μπάντζο του μάγκα, το πήρε, έπαιζε ευχαριστημένος. Έρχεται ο άλλος, λέει, να μου φτιάξεις και την κιθάρα. Τους την έφτιαξα και την κιθάρα. Επειδή μείνανε ευχαριστημένοι και τους άρεσε και ο τύπος μου, όπου τους καλάγανε να πάνε να παίξουνε, γιατί ήτανε καλή ορχήστρα, με ουρά ο κόσμος, έκανε καλά λεφτά, Trio Kiston, μια περίοδο γεμίσανε χρήμα, μου στέλνανε λουπόν τα εισιτήρια να πάω για είκοσι μέρες, όπου πηγαίνανε με θέλανε παρέα. Τί να κάνω! Την πρώτη φορά πήγαμε σ' ένα μέθος στο Μπόστον κοντά. Πέ- ρασα ωραία. Τη δεύτερη με καλέσανε στην Καλιφόρνια στα Ναυ- πηγεία του δεύτερου πολέμου. Ήτανε άδεια και είχανε σπάτια να

1957, στο τσαρδί στο Green Village.

Μαθήματα.

μένει το προσωπικό, άμα εργαζότανε τα καρνάγια· όπως πάει λοιπόν το καρνάγιο, καθώς κατηγορείς, από τη μια μεριά του έχει ύψος κι αυτά όσο σήκωνε τα κάνανε δωματία να μένουνε τα προσωπικά. Αφού, λοιπόν, δεν δουλεύανε, τα νοικιάζανε. Κι είχαν νοικιάσει οι μάγκες ένα μεγάλο και πήγα εκεί. Αυτή ήτανε η φασαρία που δεν ήθελα να πάω με το αεροπλάνο, πήγα, αλλά μου βγήκε η ψυχή, αδερφάκι. Δεν είχα καιρό και τελικά στριμώχτηκα και πήγα. Τί έγινε όμως; Πάω στην αίθουσα στη Νέα Υόρκη και βλέπω και τους υπόλοιπους, μαζεύονταν. Λείπανε λίγοι να φύγουμε, να πάμε για το αεροπλάνο. Ρε, ταμμουδιά! Δεν μιλάγε κανένας. Είναι φρισιολογικό, όταν είναι να περάσεις ένα τέτοιο ταξίδι, κάποια πόρτα κλείνει μέσα σου, αδερφάκι. Άκου τι έγινε τώρα. Γιατί εγώ είμαι ιπαντιστής και τα τσακώνω όλα, δεν άφηνα τίποτα. Τσακώνω αυτή την ησυχία και την ψάχνω λίγο. Απ! βρήκα το κουμπί, ήρθε η ώρα μπήκαμε στο αεροπλάνο. Παναγιά μου, γινήκαμε λαοί, ε; Και δώστου χαβαδάκι, φτάσαμε. Άνοιξε η ψυχή τους όταν κατέβηκε το αεροπλάνο, μπλα, μπλα! Χάλαγε ο κόσμος. Ήρθανε οι μάγκες, με παραλάβανε. Έκατσα, πέρασα ωραία εκεί. Είχα φτιάξει κι ένα χαρταετό, αλλά δεν τον έδεσα καλά και πήγε στη θάλασσα. Κοίμα. Με στράβωσε κι έκανα μόνο ένα κόμπο. Τον έσφιξα, λέω, καλός είναι, δεν έκανα άλλον έκανε για να σιγουράρω; Τί ήτανε; Παιδεύονται τρεις μέρες να τον κάνω. Ψηλός ήτανε τόσο όμορφος που όλοι κλάψανε μόλις πήγε ψηλά και με το κάργα, έλυσε ο πούστις και παφ στη θάλασσα. Τέλος πάντων. Αυτοί είχανε ρεπό τότε και κάνανε τα γούστα τους. Θυμάμαι, εκεί σ' ένα άλλο δωμάτιο δίπλα, ένας γνωστός τους λέει: «Δεν του λέτε να έρθει να παίξει λίγο μπουζούκι;» Εκεί που είχανε τη μηχανή και έπαιρνε ταινία, τη γυναίκα του που γένναγε, έγινε πλούσιος αυτός. Το πιστεύεις; Τον είδα στην τηλεόραση τη γυναίκα να γεννάει κι εγώ από δίπλα έπαιζα ταξίμι, έδειχνε τα τέτοια όλα, που γέννησε το παιδί και το βγαζε κι εγώ στη μπάντα να παίζω ταξίμιακι. Ας το διάλο. Είναι πράγματα αυτά; Τέλος πάντων. Πέρασε ο καιρός μου, τους λέω, «θέλω να μου βγάλετε ένα εισιτήριο με το τρένο. Δεν θέλω με το αεροπλάνο». Μου το βγάλενε κι έκανα με το τρένο ακριβώς τρία μερόνυχτα. Αλλά ήτανε ευχάριστα. Σίγουρα, αδερφάκι. Τι θες εκεί πάνω; Μια φορά και αυτή πολύ ήτανε που μπήκα σε αεροπλάνο. Σταμάταγε το τρένο για ένα τέταρτο, έβγαίνες έξω, έπινες καφεδάκι, ψώνιζες ό,τι ήθελες και πάλι μέσα, το ταξίδι ήτανε απόλαυση.

10 CENTS

the village Voice

A WEEKLY PUBLISHED BY GREENWICH VILLAGE
Copyright © 1966 The Village Voice, Inc.

Athanasios:

The Only Man Who Makes Bouzoukia in The Village

by J. R. Goddard

The world of Thomas Athanasios is a world of musical instruments most Americans have never heard of. The heart of it is his tiny Greenwich Village apartment, yet this world radiates out into every store, cabaret, junk shop or home in New York where these instruments can be captured and brought home.

Athanasios runs a music business in two tiny rooms on the top floor of 119 West 3rd Street, directly above one of the Village's noisiest corners. But the raucous Saturday night sounds rarely reach up to the Greek inside his pink-hued apartment, with rose colored lights soft against heavy tapestries stretched over the windows, the outside cosmos ceases to exist.

The front room is too much to take in at one glance. It is literally packed with instruments. They hang from the walls. They lie on the floor. They pre-empt tables and chairs. There are Greek bouzoukia (lutes), with gourd bodies and graceful necks faced with ornate metal flowers. There are fat and ponderous Turkish ouds, tiny baglamas, Spanish and German guitars, trambouka drums, tambourines. In the kitchen, black autoharps and the clay colored unfinished bodies of more bouzoukia line the walls.

Continued on page 2

—Michel Dubalix
ATHANASIOU (left), with friends, among the ouds, baglamas, and tramboukas.

Bouzoukia in the Village

Continued from page 1

Athanasios is surgeon for these instruments. All morning long he sits at a kitchen bench with files, screwdrivers, and glue. Some instruments are brought in for repair. Others he has bought himself and is reclaiming from near ruin. A few more he builds from scratch.

After hours of tinkering he tries the steel string of a bouzouke. Twang. It works. An accomplished musician too, Athanasios picks out a long solo, a Byzantine taxim on it. He is satisfied. Lifting up a venerable oud salvaged from some pawn shop, he finds its noise hardly as satisfying. It will take

By early afternoon, he must get out, see the sun if there is any, and breathe fresh air. But his work has only started. Now he will wander scotch through New York. For Athanasios has a compulsion. He cannot stand seeing old instruments lying around in stores and shop windows, dusty, cracked, and muted by lack of use. He buys them. Tenderly he carries them home until, with varnish, wood and new strings, he can restore them again.

"It cannot stop it," he says, nervously brushing back coal black hair. "I see them not making music. I am sad." Indicating an empty bird cage, he adds in his workable English, "Once I had song birds. Now, old instruments do singing for me here."

Even his evenings are filled with music. He gives lessons. Occasionally he goes downstairs to the

Playhouse Espresso Cafe to meet other musicians from uptown. The Playhouse, specializing in Levantine and Russian music, is only too glad to let the group play a few songs for the fun of it.

This dual role as craftsman and musician goes back to his boyhood in a Greek sea port. Every day he would go with his grandfather, a shipfitter, to work on the old sailing ships. He learned the feel of wood, learned how to heal and not wound it. But as much as he loved shipfitting, he loved music more. Every evening he haunted coffee houses, listening to the wailing sounds of string bands. Memorizing a few bars, he would run home and plink them out on a crude guitar he taught himself to play.

About the time of the German occupation, Athanasios began playing with bands. And when he came to New York in 1947 and found Levantine music growing in popularity, he became a professional. But such a life finally got him down. After ten strained years of performing six nights a week in crowded, smokey cabarets, he gave it up.

What to do then? Back to shipwork? Athanasios could not stand the idea of being away from music. So he put his earlier craft to work at a new task. The wood of instruments was really no different from that of ships. And it was

then he began noticing so many unused instruments around New York, the mania for their resuscitation following swiftly.

After three years of this, Athanasios has so many instruments in his apartment he has to keep his clothes in the hall. He sells a few, but with the exception of the guitars the demand is not very great.

Perhaps, he thinks, he might give the patching another try. Taking a German guitar down, he picks out a few bars by Albeniz or Granados. His face grows reflective as the resonant notes throb out. "Yes," he muses, "it might be nice to play again. Stop filling my place with this stuff."

The phone interrupts. A woman has heard about his surgical activities. "A piano!" he cries, his face lighting up. "Five, six years no play? Bad. I come."

Setting the phone down, Athanasios breaks into a grin as he looks around for more space. There isn't any. "Lady got an eighteenth century piano," he laughs. "All in pieces. I never work on piano before. But maybe I can fix to play again. Maybe I can do. Sunday afternoon, I go see."

Θυμάμαι, μια άλλη φορά είχα πάει στο Λογκ-Αιλαντ, να κάνω μπάνιο μακριά, μια ώρα με το τρένο, και πάω και τί να δω; Μαύροι, άσπροι, κόσμος, έφιγχνα να βρω μέρος να μπουικάρω στη θάλασσα, δεν θυμάμαι βούτηξα, δεν βούτηξα κι έρχομαι για το σπίτι μαντάρας. Κι ο διάολος τώρα να περάσω γυρίζοντας απ' το σταθμό του τρένου, από το μανάβικο που 'χανε κάτι Εβραίοι, δύο ήτανε και του λέω του ενός «έχεις κάνα καλό πεπόνι να μου δώσεις;» «Έχω, έχω nice», μου λέει.

Μου δίνει ένα, φεύγω. Ανέβαινα δυσίμου σκάλες για να πάω στο τσαφδί μου, ανεβαίνω απάνω, είχα φέτα ωραία, σχεδιάζα θα κάνω μια μασα τώρα, είχα πεινάσει κιόλας, αφού γδυθίκα, καλοκαίρι, και παίρνω τη φέτα, όλα, το ψωμί, κόβω το πεπόνι, τί να δω; Σαπλά. Ντύνομαι το παίρνω και πάω κάτω. Του λέω, «ρε συ, τι πεπόνι είναι αυτό που μου 'δωσες;» «Ω! ω!» μου λέει «I'll give you a nice one», ο βλάκας να μην του πω «κόφτο!» εκεί έκανα λάθος. Το παίρνω και πάω απάνω, πριν γδυθώ, το κόβω, μάπα. Το παίρνω, κατεβαίνω κάτω σαν τρελός πάω, αυτός λες και με περιμένε, πάει κοντά στον άλλο και τους λέω «αυτό είναι το καλό; Re bastard dirty dog» του λέω «why you did me that? Γιατί μου 'κανες αυτή την ιστορία;» Με πιάνει η τρέλλα κι όπως περνάνε τ' αυτοκίνητα εγώ πέταγα καφάσια. Είκοσι καφάσια περίπου. Ό,τι εύρισκα. Εγέμισα το δρόμο να μη τα πολυλέμε, φεύγω και στη γωνιά ήτανε κάτι μπλούδες, τεντυμπόδες και μολις με είδανε λέγανε μεταξύ τους «he is crazy», για τρελό με περάσανε, αλλά ήτανε συγγιμώπτο, η τρέλα ήτανε της συγγιμής.

Από 'κει πέρασε κι ο ξάδερφος, μια περίοδο. Και μου 'φαγε και λίγα φιλούλια που είχα στην άκρη για να κάνω μια ταβέρνα. Ήρθε μ' ένα βαπόρι... στο στόκολο κάτω ήτανε, λαδός, τρίτος μηχανικός... Δε θυμάμαι! Είχαμε να ειδοθούμε είκοσι χρόνια. Εγώ, με τα αυθήματά μου, τότε καλοδέχτηκα, του ξιγήθηκα όπως έπρεπε... Μου λέει: «Παντρεύτηκα μία στη Κερατέα και πήρα πολλή προίκα γης».

Του λέω: «Ρε ξάδερχε, κι εγώ έχω βαρεθεί και θέλω να 'ρθω στην Αθήνα. Αφού έχεις τόσα πάρει, οικόπεδα, διάλεξε κάνα οικοπεδάκι σε κάνα μέρος, να το κάνουμε ταβέρνα». Εγώ πέταγα σε μια γωνιά κάτι δολαριάκια, καμιά φορά χωρίς να έχω κανένα σκοπό, και είχανε μαζευτεί δέκα χιλιάδες δολάρια. Και όλα αυτά τα 'φαγε ο ξάδερφος. «Στείλε μου και στείλε μου, και χτίζω τη ταβέρ-

ONLY HUMAN: BY SIDNEY FIELDS

THOMAS ATHANASIOU

A World of Strange And Lonely Strings

Tenderly, as if it were a living thing, Thomas Athanasios reached for his bouzoukee, with its three sets of double strings, and plucked a plaintive, lovely melody. "It's cry music, and is sweet," he said. "Is relax music too, to sit and listen and remember nice things. Is very old song."

Besides the bouzoukee, Tom makes, repairs, and plays a strange assortment of stringed instruments, mostly from Greece and the Middle East: the oud, laouto, baglama, tamoura, trabouka, bahajika, as well as the zither, violin, guitar, mandolin, and ukelele. "Some I play plenty, and some a little," he said. But he plays all of them with a deep affection and for a while forgets the sadness and the longing and loneliness.

Tom's unique shop and home is four flights up, on the top floor of a tenement at 119 West Third Street in the Village. Two rooms, crowded but meticulous. His workshop is in the kitchen, and a shelf around its walls is lined with small paintings, prints, and colorful plates. The other room holds his bed, a couch, his books, a bench, and an old upholstered chair. On one wall hang his stringed instruments; another is cluttered with baby pictures and photos of his family; a third is mostly window with a tapestry serving as a blind.

VIC

N. f
tion
w
nize
on
Peip
anti-
They
class
slave
ple d
Yo
play
the
all
Inej
into
man
man
the
Tod
of a
mon
he w
W
Japa
Chir
vol
ing
tion
turn
U.S.
ston
give
Okir
we'd
milit
was
fusa
Shik
Just
W
the
Asa
end
end
p...

να», και τέτοια... Του 'στελα και δυο τζουνμποξία, ένα AMI κι ένα PARKER, καινούργια! Πάνε κι αυτά. Θεός σχωρέστα.

Έρχομαι εδώ, να ο ξάδερφος με την κυρία του και οι αδερφές μου και όλοι στο βατόρι, στο τελωνείο. Του λέω: «Τι έγινε ρε ξάδερφε;»

—Θα τα πούμε!

Μου λέει: «Ξάδερφε, ξέρεις τι έχει γίνει; Έχω δύο κόρες... Κι ο γαμπρός που θα πάντρευα την κόρη τη μεγάλη, δεν την έπαιρνε άμα δεν είχα προίκα, κι εγώ δεν είχα... και της έφτιαξα ένα σπίτι με τα λεφτά που έστειλνες».

Πάω εγώ να βρω ταβέρνα... Πού ταβέρνα! Ένα μικρό είχε κάνει στη μια πάντα του δρόμου, κι αυτό το 'κανε επειδή ο γαμπρός ήτανε ράφτης! Και του το 'κανε ραφείο, για τη δουλίτσα του. Τί κορόιδο που ήμουν να του δώσω τα λεφτά έτσι, χωρίς αποδείξεις.

Στα τελευταία, έκανα ένα δικαστήριο, που δεν ήθελα δηλαδή να το κάνω, οι δικοί μου, μου λέγανε: «κάν' το». Γίνεται ένα δικαστήριο που μου κόστισε πολλά λεφτά. Κάθε φορά που ήτανε να κάνεις κάτι, ο δικηγόρος σου 'λεγε: «σύμφωνα με τα λεφτά που είναι η υπόθεση, θέλουμε και τα χαρτόσημα». Τρελά λεφτά! Και «δωσ' μου και μένα πέντε-δέκα»... Θα μου 'χε φήγει κανένα εξηντάρι!

Τελικά βγαίνει η απόφαση, να το βγάλουμε στον πλειστηριασμό το σπίτι που 'χε χτίσει και μένανε μέσα. Κάθομαι και σκέπτομαι: «Θα τους το πάρω τώρα εγώ στη δημοπρασία ή κάποιος άλλος, εγώ θα πάρω τα λεφτά μου». Αλλά σκεπτόμουνα τη μικρή. Είχε ένα κοριτσάκι καλό, σεμνό, γύρναγε όλη μέρα ξιπόλητο ή με κάτι παλιό-πάπουτσα. Μια μέρα κοιτάω στην τσέπη μου, είχα κάτι λίγα, το πήρα παρακάτω και του αγόρασα ένα ζευγάρι παπούτσια. Αυτοί με κοροϊδεύανε, με ξανακοροϊδεύανε... Είχε βάλει ο γαμπρός του ένα δικηγόρο και νόμιζε πως μασάω εγώ. Εγώ πονούσα πιο πολύ, δε με ένοιαζε που τα 'χασα. Σκεπτόμουνα τι θα πάθουνε άμα τους πάρουν με το σπίτι, δε σκεπτόμουνα τί έπαθα εγώ! Μου λέει ο δικηγόρος τους: «Στη Κερατέα, κάτω στην Κακή Θάλασσα, έχει η γυναίκα του ξάδερφου ένα στρέμμα δικό της...» Πήγα με το γαμπρό μου και το είδαμε, ήτανε λίγο παραμέσα από το δρόμο. Του λέω: «Το θές, ρε Μιχάλη, αυτό το οικόπεδο, να γλιτώσουμε; Άμα είναι άντε να κανονίσεις τα χαρτιά να το πάρεις». Πήγαμε. Πώς σου τα παίρνουνε αδερφάκι με την χαριστοκρατία! Ρε τους πούστηδες. Σε διάστημα ενός χρόνου, εγώ είχα φήγει και ο γαμπρός είχε βάλει μέσα στο οικόπεδο ένα

1968, σε ταβέρνα στον Ρέντη.

ξύλο κι έγγραφε έναν αριθμό, το τηλέφωνο του, και πουλιέται. Φαίνεται κάποιος είχε πάρει το πρώτο οικόπεδο κι ήθελε κι αυτό, ποιος ξέρει, και του κάνει τηλέφωνο: «Το θέλω το οικόπεδο, ν' ανταμώσουμε, να μιλήσουμε». Και το πουλίησε ο γαμπρός μου οχτακόσιες χιλιάδες, από είκοσι που μας είχε πάρει η χαρτούρα, μέσα σε ενάμισι χρόνο. Ήταν ο καιρός της *ανηφοριάς*. Ο αδερφός μου ο μικρός δούλευε σοβατζής στη Σαλαμίνα, ασπρίσματα και τέτοια. Κι ήξερε ένα γέρο που πουλάγε μια γης με κάτι καμοράκια μικρά. Αλλά η γης ωραία! Και το πουλίησε πεντακόσιες χιλιάδες. Το λέει στο γαμπρό μου και το πήρε. Μετά από χρόνια, όταν είχε έρθει στην Αίγινα, πουλήσα σ' έναν το σπίτι που μένω τώρα, αλλά μετά θάνατον. Μοιράστηκα τα λεφτά με τους δικούς μου κι έδωσα της κόρης του γαμπρού μου, της ανιψιάς μου, μια τρόντα, κι έχει φτιάξει το σπίτικι της τώρα στη Σαλαμίνα κι είναι ήσυχη.

Έφυγα το '68 για να έρθω εδώ. Με κορόιδεψε ο ξάδερφος, αλλά στο τέλος δεν έχασα εγώ. Αυτός έχασε κι εγώ έφυγα. Γιατί όταν έχεις χάσει αυτά που έβγαλες, ξέρεις πως τα 'χεις βγάλει και τα ξανακάνεις. Γυρίζω πίσω στην Αμερική ύστερα. Μόλις ζύγωνα με το βαπόρι στη Νέα Υόρκη, πω ρε Παναγία μου. Δεν έβλεπες σπίτι, μια κάπνα έβλεπες, μια μαύρη σκιά, που κάλυπτε όλη τη Νέα Υόρκη. Καθόμουνα στην κουπαστή κι όταν το είδα ανατριχίλασα. «Ρε τι γράφει η μοίρα σου Θανασάκη. Κει μέσα θα ξαναβρεθείς; Αλλά δεν έχεις κι άλλη διέξοδο, θα το κάνεις, θα δεις». Και ούχνο το κερφάλι χάμω και μπαίνω. Αυτή η ιστορία έγινε το '69 με '70. Πήγα στην Ελλάδα περιμένοντας να βρω κουτούκι για να συνεχίσω το βιολί, αλλά δεν τα έγραψε η μοίρα έτσι. Εγώ είχα αφήσει πολλά πράγματα στην Αμερική και είχα ξηγηθεί να τους γράψω για να μου τα στείλουνε. Στο τέλος δανείστηκα κιόλας 60-70 χιλιάδες από το γαμπρό μου για τα εισιτήρια μου και γύρισα πίσω. Η μοίρα έγγραφε να μπω μέσα στο σύννεφο και να μπει στο dock το βαπόρι και να πέσουν οι τελωνειακοί: «Τι έχεις;», για να πλερώσεις. Κι έχω στη τσέπη όλα-όλα πέντε δολάρια, και λέω τώρα αν αυτός μου ζητήσει περισσότερα χάθηκα. Πελαγωμένος! Χαμένος απ' όλα. Την άντεξα όμως. Έρχεται ο τελώνης, μου λέει: «You're a musician». Είχα φέρει δύο-τρία όργανα, μια κιθάρα. Λέω «Ναι! I'm a musician». Είχα φέρει τραβήγματα». Μου λέει: «What troubles?» Του είπα την ιστορία ότι έστειλα λεφτά στην Ελλάδα στο ξάδερφο να κάνει ταβέρνα κι αυ-

τός έκανε σπίτι και προίκισε την κόρη κι έχω τρελαθεί, δεν ξέρω τί να κάνω κι έχω μόνο πέντε δολάρια. Δε μου τα πήρε, δε μου έγραψε τίποτα. Ήτανε καλός. Ευτυχώς γιατί τα πέντε δολάρια τα 'δωκα σ' ένα ταξί. Και πάω σ' έναν Εβραίο που είχε hand-shop ενεχυροδανειστήριο. Εκεί είχα αφήσει τα εργαλεία μου σε κάτι κούτες γέρές και κάτι όργανα. Σ' ένα γέρο φίλο μου στην Αυστρία είχα αφήσει τρία μπαούλα, γεμάτα όλο καλό πράμα. Φαντάζεσαι τι πελάγωμα έπαθα. Δεν είχα ούτε διαμέρισμα να μείνω, τίποτα. Λέω του ενεχυροδανειστή: «Δώσε μου είκοσι δολάρια!» Φεύγω και πάω στην Αυστρία και βρίσκω το γέρο. Καλός φίλος ο γέρος, Έλληνας. Τα πράγματα τα είχε στο basement. Τα μπαούλα ήταν όπως τα άφησα. Και μάλιστα δεν τα είχα εκεί τα μπαούλα. Τα μπαούλα τα είχα σε αποθήκη και πλήρωνα με το μήνα, αλλά έγγραφα του γέρου, έγγραφα και στην εταιρία ότι τα μπαούλα πρέπει να τα παραδώσετε στον τάδε άνθρωπο και θα σας πληρώσει τα ρέστα. Ο γέρος είχε κάνει κι ένα γαμπρό πολισιάνο εκεί, τα κατάφερε, πήγε τα πήρε και τα έβαλε στο basement. Το 'γραφα αυτό γιατί θα πλήρωνα πολλά λεφτά, δεν ήξερα τι γινότανε, τα είχα χαμένα κατάλαβες;

Πάω στο γέρο, του λέω την ιστορία... Μου λέει: «Κάτσε ένα λεπτό». Η γυναίκα του, καρδιά, ετοιμάζει κάτι προσωρινό, με ουζάκι, με τέτοια, ο γέρος πάει δίπλα στο σπίτι και μου νοιμιάζει δαιμάτο. Κατβαίνουμε κάτω, ανοίγω τα μπαούλα με το γέρο. Σκέφτηκα ότι για να περάσω πρέπει να πουλήσω πράμα. Ευτυχώς είχα πράμα πολύ, αντίκες πολλές. Ό,τι κονόμωγα πήγαινα και αγοράζα αντίκες. Με λίγα λόγια, σ' ένα μπαούλο, μέσα σε μια πετσέτα διπλωμένη είχα τετρακόσια ρολόγια της τσέπης! Τα 'χα μαζέψει όλα απ' τη Νέα Υόρκη. Αυτό ήταν το χόμπι μου. Κάθε απόγευμα που θα σκόλαγα από τη δουλειά, έπρεπε να πάρω μια πορεία για να πάρω αέρα και να κοιτάω για παλιατζήδικα, για χρυσοχοεία και να ψάχνω αντίκες... Αυτή τη φάβα. Κι όταν ψωνίζα κάτω, ερχόμουνα σπίτι χαρούμενος. Ψώνισα. Είχα πράμα, δε λες τίποτα. Ευτυχώς γιατί αν δεν είχα αυτά τα λεφτά θα μου τα είχε φάει ο ξάδερφος μαζί με τα άλλα. Βγάξω κάτι ρολογάκια και λέω του γέρου: «Πόσο είσαστε;» κι ανάλογα τους έδωνα από ένα, άλλο για το κορίτσι, άλλο για το αγόρι, πέντ' έξι ρολόγια. Βγάξω και κάτι αντίκες, τις παίρνω στο δωμάτιο και το πρωί αμολάω για το καφενείο που σύχναζα, 29 δρόμοι κι 8 avenue, *Καλαμιτιανός* το λέγανε. Πάω, ε, ξέρεις τώρα, αμα

έχουνε καιρό να σε δούνε: «γεια-χαρά, τι κάνεις;» Βγάζω τις αντί-
κες στο τραπέζι, διατάζω ένα καφεδάκι...

-Τι είναι αυτό, Θανασάκη;

-Για πουλημα.

-Πόσο έχει;

-Τόσο.

Τ' αρπάξανε. Μαζεύω και φεύγω. Την άλλη μέρα άλλα. Μα είχα
πολλά. Τρία μπαούλα γεμάτα από ασπρήνια πράγματα, χρυσά. Κι επός
τα ρολόγια. Της τρελής. Αλλά ρημάδια γίνονται όλα, αδερφάκι μου.

Μετά από λίγο καιρό πάω και βρίσκω μαγαζάκι, 1η λεωφόρο
και 8 δρόμοι. Είτανε Πολωνέζοι γύρω στην περιφέρεια και πήγα σ'
αυτόν που είχε καφετέρια μικρή, πουίλαγε τσιγάρα, καφεδάκι, τέ-
τοια κι έπινα καφέ και ρώτησα ψάχνω για κάνα μαγαζάκι να φτιά-
χνω όργανα ξέρεις τίποτα; Λέει να στη γωνία απέναντι έφυγε ο ρά-
φτης, πήρε το μαγαζάκι του, είχε καεί λίγο, πήρε τα ρούχα του το
ξενοίκιασε κι έφυγε. Και όλο αυτό το μέγαρο το είχε μία Ελληνίδα.

1η Λεωφόρος και 8 δρόμοι. Το μαγαζάκι.

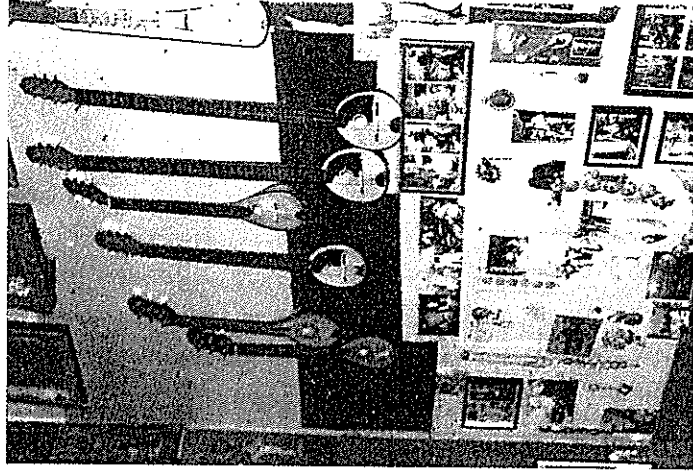
Πάω, τη βρίσκω, «να το φτιάξουμε, θα σε βοηθήσει κι ο Τσάρλι»
ένας Ιταλός που τον είχε και γύριζε κι έφτιαχνε, «να το τακτοποιή-
σετε», 125 δολάρια το μήνα. Δεκαοκτώ μήνες δουλειά εκεί και τα
κονόμισα. Έστειλα τα λεφτά του γαιμπρού μου μέχρι που απέναντι
απ' το μαγαζάκι σε μια μπάρτα που την είχε μια Πολωνέζα, η ώρα
ήτανε για να κλείσει κι από τα μέγαρα απάνω ο κόσμος, βασανι-
σμένοι, γιατί έχει και βασανισμένοι, είχανε κατέβει τρεις νομάτοι
που από τη ζέστη δεν τους έπιανε ο ύπνος και άλλος εδώ, άλλος
εκεί, πίνανε καμιά μπυράσια, τον πόνο τους, κι είχε έρθει και μια
καθαριστρια, παρά τέταρτο, ήτανε να κλείσει τέσσερις, μπαίνουνε
δυο Πορτογάλοι μέσα, άξαφνα, τους σκοτώσανε και τους πέντε.
Άκουσα εγώ πρωί φασαρία, χαράματα, στην πόρτα μου είχα βάλει
ένα πανί, εκεί στη βιτρίνα, την ημέρα το τράβαγα. Βιτρίνα ήτανε ο
πάγκος μου, τα εργαλεία, όλα και δεξιά η πόρτα, όλο τζάμ. Άμα
χάραζε, ήρθε ένα αυτοκίνητο φορητάκι που παίρνει τους ψόφι-
ους, με δυο μπάτσους και τσουβάλια, στα τσουβάλια τους βάζανε,
τσουβάλια σαν μουσαμαδένια, ειδικά γι' αυτή τη δουλειά, και περ-
νάει ένας ηλεκτρολόγος από 'κει κοντά που τον ήξερα κι όλο έβαζε
κλειδιά στη φόρμα του, παντού κατασιβίδια, και μου γνέφει με τα
χέρια: Πέντε, μπαμ, μπαμ. Αμέσως ήρθε στο νου μου:: άμα
πάρει φωτιά του διπλανού σου, είναι επίφοβο και το δικό σου και
πιο μπροστά είχα ακούσει για ένα γέρο που μάζεψε όργανα, εβραί-
ος ήτανε, και τα πουίλαγε, είχε πολλά λεφτά, πήγανε δυο μαύροι μ'
ένα σίδερο του σκάσανε μια στη κεφάλι, ένας απ' όξω μπάνιζε τον
πετάζανε χάιμιν, ψόφιο. Πήρανε, ό,τι πήρανε και χαθήκανε. Οπότε
με το που έγινε και το δεύτερο, τα λεφτά, 13000 δολάρια, τάχα στεί-
λει -δουλειά όμως σα σκλάβος, δουλειά, πέντε φορές αλλάζα τη
μέρα, φανέλλα και σάβρακο απ' τη ζέστη, είχανε πέσει επισκευές
πολλές και γινότανε λακρινί. Στην αρχή δεν έμενα μέσα. Είχε μια
σιδεριά μεγάλη απόξω και πήγανε ίσαμε στη γωνία πέρα και
έκλεινε. Δεν μπορούσα να μπω μέσα και να κλείσω. Είχα πιάσει
ένα δωματάκι στο παρακάτω σοκάκι, ήμουνά αστα, με τίνιζε η
ζωή. Φώναζα ένα γύφτο σιδερά να το κόψουμε το κάγκελο, να στα-
ματάει στη πόρτα μου για να κλείνω. Έρχεται το κόβει κι ευτυχώς
δεν ήτανε κανένας στο δρόμο, γιατί όπως το 'κοβε πέφτει όλο το
άλλο το κομμάτι, θα σκότωνε και κανέναν. Τί τραβήξαμε να το ανε-
βάσουμε γιατί ήτανε solid το σίδερο, μασίφ. Τότε κουβάλησα και

Μια γωνιά απ' το τσαρδί στην Αίγινα.

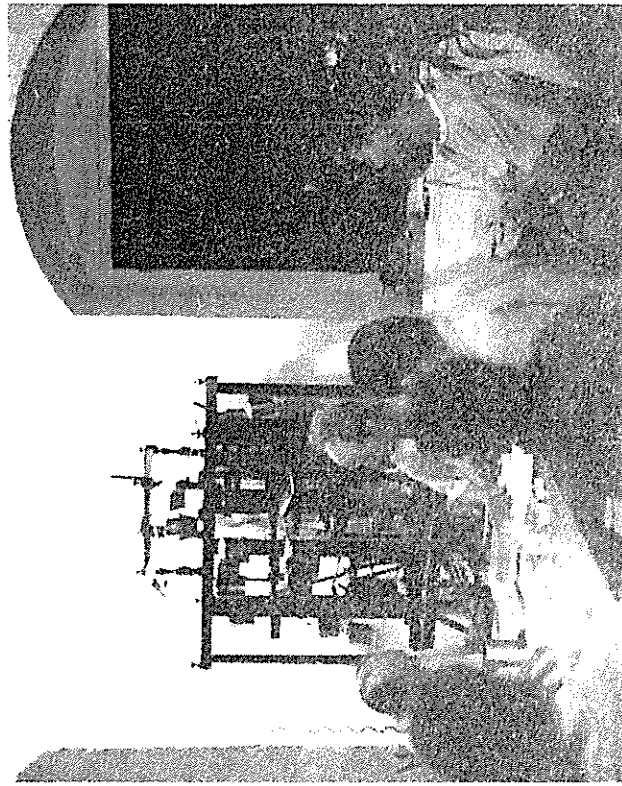
έμενα μέσα. Έβαλα ένα χώρισμα, δύο μέτρα, ένα κρεβατάκι ωραίο εδώ, όχι πολλά πράγματα, ένα ψυγείο, τα σέα μου. Τ'τα θυμάμαι! Τί έχω τραβήξει! Μόλις λοιπόν εκείνο το πρωί σκέφτηκα την κατάσταση, η απόφασή μου ήταν να περιμένω να ξημερώσει, να ντυθώ και να πάω στο Φάρο. Εισιτήριο για τον Περαία. Εισιτήριο για τον Περαία. Μου 'φαγε κι ένας Εβραίος, πόσα όργανα, του τα 'δωσα να μου στείλει τα μισά λεφτά τουλάχιστον, αυτός πούλαγε όργανα ινδιάνικα, μου 'κανε το φίλο, εγώ φταίω, πολλά πράγματα άφησα και δεν πήρα πεντάρα.

Όταν ήρθα για δεύτερη φορά το '71 στην Ελλάδα πήγα πρώτα από όλο το φάληρο μέχρι το Λαύριο. Τίποτα δεν μου άρεσε. Γύρισα πίσω την άλλη μέρα πήρα τα βαποράκια να δω εδώ κοντά, τα νησάκια. Παντού πήγα! Αλλά από την πρώτη φορά που πέρασα από την Αίγινα, το φύλαξα. Την είδα με το μάτι και πήρα χαμπάρι. Από τα κοντινά δε μ' άρεσε κανένα. Προπαντός η Ύδρα. Μια σταλιά μέρος. Πέντ' έξι μαγαζιά έχει το λιμάνι, εκεί είναι η πλατεία τους, η αγορά, όλα. Ο Πόρος δε μ' άρεσε γιατί εκεί είχα υπερτεήσει ναύτης το '32... Ήρθα στην Αίγινα. Ρώπηση αν ξέρουνε κανέναν που ανακατεύεται με σπίτια, με τέτοια. Και ήταν ένας, τον λέγανε Μπακαλιάρο. Μεγάλος σε ηλικία. Τότε βρήκα κάτω στην αγορά και μου λέει: «Να πάρει αυτό το κλειδί και πήγαινε εκεί να δεις ένα

Μια άλλη γωνιά απ' το τσαρδί

σπιτάκι». Ήρθα το είδα... Αλλά τότε είχε χάλια ατελείωτα. Με του-
αλέτα εξωτερικά, χωρίς υπόγειο, στην κουζίνα έπρεπε να σκίβεις
για να μπεις μέσα... Έριξα δουλειά! Αλλά άμα είναι κάτι δικό σου
δε κουράζεσαι. Μου άφρεσε να μείνω εδώ, το ρέστο. Την εξωτερική
πόρτα, μάλιστα, την δούλευα στο μυαλό μου ξξι μήνες! Και κάθε
που έβρισκα ευκαιρία πήγαινα στα παλιατζήδικα στην Ιερά Οδό
τσάρκα και την έψαχνα. Τελικά την βρήκα στα παλιατζήδικα του
Πειραιά, στη γέφυρα! Ίσα στα μέτρα που την ήθελα. Τη μπανίζω,
δεν ήτανε δυο μέρες που την είχανε φέρει, ατόριο σίδερο, λες και
την είχανε κάνει παραγγελία. Παλαιό πράμα, ωραίό!

Με τον Παναγιώτη Λεβηδάριο και φίλους στο Σχενοτόφι.

Είχα αρχίσει κι έστειλα τα λεφτά στην Ελλάδα το '68 μ' ένα φιλό-
μου Σαντορινιό που δούλευε σ' ένα βαπόρι, τον Αρτέμη. Ο Αρτέμης
μου είπε ότι είχε έναν πεθερό στην Αίγινα και με σύστησε σ' αυτόν.
Είχε παντρευτεί τη κόρη μισανού βαρελά από την Κυμέλη. Αυτός εί-

Με τον Γιάννη Παπαντωνίου σε γλέντι στην Πέρδικα.

χε καίει και πήγαινε για ψάρια, αλλά είχε και βαρέλια κι έφτιαγγε
κραςί. Είχε ένα γιο Χρήστο, οικοδόμος. Με φράγανε! Ο πατέρας
μου λέει μια μέρα: «Αφού είμαστε γνωστοί, έλα, έχουμε δωμάτιο
να μείνεις». Είχε γης ακριβώς στην εκκλησιά της Κυψέλης και είχε
φτιάξει σπίτι στις δύο του κόρες, αλλά η μια δεν έμενε εκεί. Σ' αυ-
τό πήγα κι έκατσα.

Πέρασε λίγος καιρός... Εγώ πήγαινα ψώνιζα στην αγορά μειζέ-
δες και τέτοια, αρχινάγαμε το ποτήρι... Αυτοί είχανε κακούς σκο-
πούς, κι εγώ ο φουκαράς... όλο με την πλώρη! Μια μέρα μου λέει:
«Δεν μου δίνεις ένα χιλιάριο; Γιατί δεν έχει ψάρια ο καιρός και
θα στα δώσω μόλις μπορέσω». Α ρε Αρτέμη. Τ' ακριβοπλήρωσα τα
τέλια που μου 'φερνες από την Ελλάδα. Αφού μου είχε πάρει λοι-
πόν αρκετά λεφτά, γύρω στις τέσσερις χιλιάδες... Ήταν γερά λεφτά
αυτά! Πέρασε ένας χρόνος, πάω στο λιμανάκι από πίσω από 'κει
που πουλάνε τα φιστίκια του συνεταιρισμού, εκεί φουντάριζε το
καΐκι του, και του λέω: «Τι θα γίνει με κείνα 'κει τα λεφτά;»

-Τι λες ρε, που σε τάιζα τόσον καιρό και σε κοιμίζα!

Ρε έναν πούστη! Καλύτερα δεν μου έδινε μια μαχαίριά! Ο γιος
του μου 'χε φάει από το σπίτι που μένω, το έφτιαχνα τότε, δύο πολύ

παλαιά εικονίσματα. Ήταν αρχές, δεν τους ήξερα, και τον είχα βάλει μέσα να σοβατίσει. Κάνανε αρκετά λεφτά αυτά τα δύο εικονίσματα. Και τ' άφησα σ' αυτόν το ξεφύλλη να τα πάρει και έβγαλε κάρο σε λίγο. Είχε βγάλει ένα μικρό καράκι. Αυτά αν ήθελα να τα πουλήσω, θα έπαιρνα πιο πολλά λεφτά από τα λεφτά που έδωσα για ν' αγοράσω το σπίτι. Τόσο κοστίζουνε! Έδωσα τόπο στην οργή και με δαύτους.

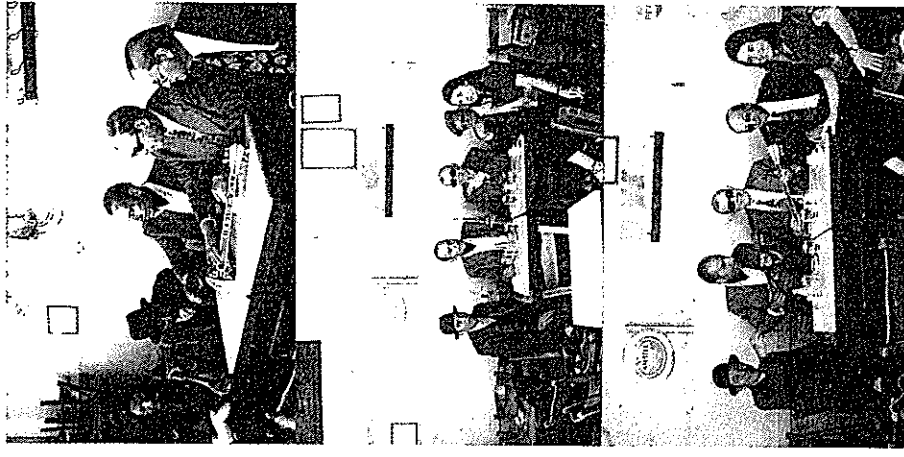
Έτσι άρχισα τη ζωή μου εδώ. Γλένταγα. Κάθε βράδυ πήγαινα στου Χασάνη. Κάθε βράδυ γλέντι. Μετά ο Μπακόμητρος παλιά, κάτω στα εισιτήρια, το είχε και σαν ουζάδικο. Και είχε μια βιτρίνα που είχε μέσα όλους τους μεζέδες. Και όλα φρέσκα ήτανε! Ό, τι ήθελες. Γουστάρωζα κι εγώ τα καλά μεζεδάκια και το ουζάκι. Αλλά παρ' όλο που είχα πάει εβδομήντα, είχα δυνάμεις. Με το μπάριπα-Γιάνη το Σακκιώτη ρίγναμε γλέντια κάθε μέρα. Ήθελε κάθε βράδυ να με παίρνει και πηγαίναμε με το γιο του στις Άλωνες, πότε απάνω στα χωριουδάκια... Με πήγαινε ολοένα στις ταβέρνες..

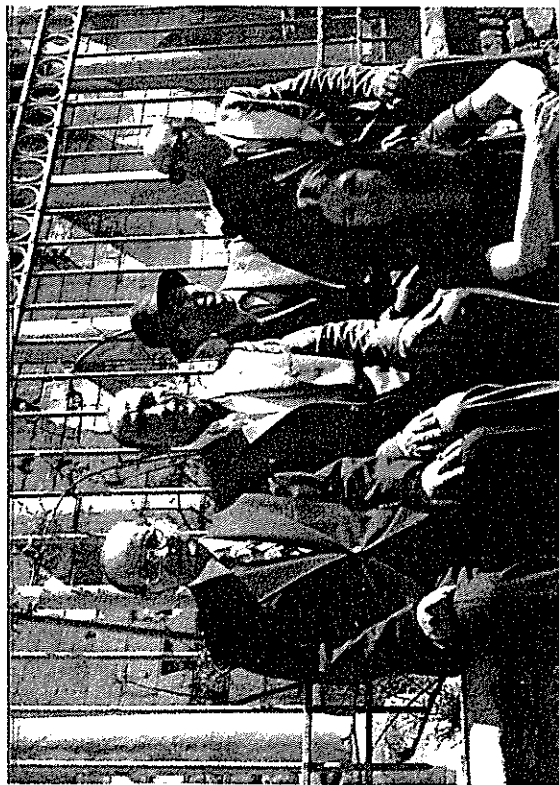
Με την Γκαϊήλ στο ταρδύ.

Ήτανε ο νταβός του τέτοιος. Στην Αίγινα είχα ένα ποδήλατο και πάγαινα κι έκανα μπάνια στον Αγιο-Βασίλη. Σ' ένα δε-ντάκι έκανα τέντα κάθε μέρα. Ένα σεντόνι εβαζα με τέσσερα ξύλα, αβέροτο όλο. Έβαζα το ποδήλατο στη δροσιά, έστρωνα μια ψάθα, έπαιρνα τα σέα μου, ό,π γουστάρωζα. Τρεις-τέσσερις ώρες. Τα μάξευα κι ερχόμουνα. Ήρθε μια μέρα που δε το κοντρολάρωζα πιά. Ήρθε μια μέρα που ανέβαινα από τη θάλασσα κι αφού έστρωσα από τον φούρνο της Αραίας στο στενάκι, πήγα για ν' ακουμπήσω στου Λέο λίγο στο πεζοδρόμιο κι, αντ'ς ν' ακουμπήσω, έπεσα χάρμω. «Α», λέω «θα χωρίσουμε!». Πραγματικά, το ξαναδοκίμασα κ'άνα-δυο φορές αλλά μου είχε μπει ο ψύλλος να το παρατήσω για να μην πάθω καμιά ζημιά και το 'δωσα. Έτσι είναι. Κάθε αρχή έχει και το τέλος της. Όλα έχουν τέλος σ' αυτή τη σφαίρα.

Στην Αίγινα έφτιαχνα τα οργανάνια μου και γλένταγα. Πέρασε από δω και η Γκαϊήλ η Χολοτ και περάσαμε καλά. Αυτή τα κανόνισε, μια δουλειά στη Γερμανία, να πάμε τέσσερις παλαιοί γέροι μουσικοί, να παίξουμε παλαιά τραγούδια. Και έγινε. Πήγαμε, κάναμε

1979. Σ' ένα καφεενεάκι στην Αθήνα πριν φύγουμε για Γερμανία

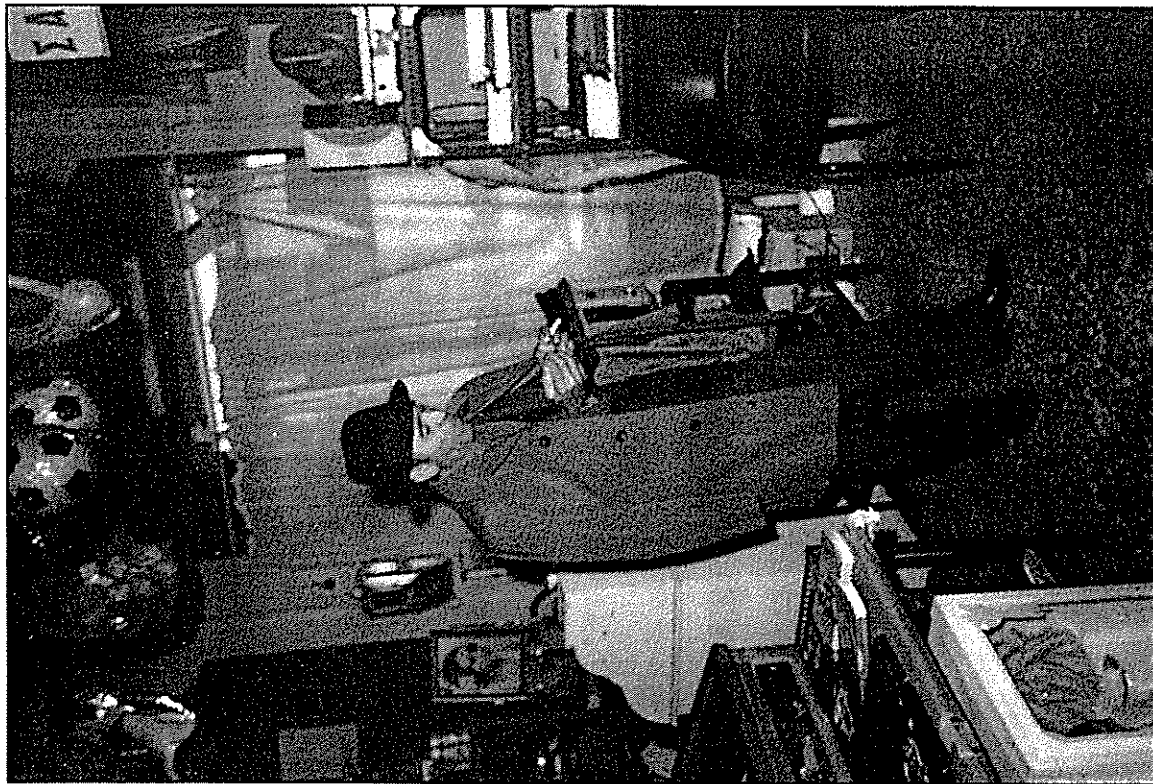

...κάτι γέροι παλασιό κι η Γκαϊήλ στο Βουίπεριελ (από αριστερά: ο Πετσάς, ο Σκαρπέλης, εγώ και ο Καλιφόπουλος).

δέκα βραδιές. Κάθε βράδυ σε άλλο μέρος. Είχε πετύχει αυτό το πράμα. Ήμασταν ο Καλιφόπουλος μπουζούνι, ο Πετσάς κιθάρα, που έπαιζε και με το Χιώτη πρῶτα, ο Σκαρπέλης κι εγώ. Πῶς τρέχει η ζωή. Όσα χρόνια έκανα στην Αμερική, έχω κι εδώ.

Σιγά-σιγά τα παράτησα όλα! Καμιά άλλη δουλειά. Μουσική και προχωράει. Και προχωράει ακόμα η μουσική. Όμως η ηλικία κάνει το κορμί να είναι αδύνατο πιο. Τώρα θέλω να παιζω και δε τις ορίζω τις νότες. Δε πάει το χέρι μου. Όπως δεν όριζα το ποδήλατο που είχα, και το 'κανα στην μπάντα.

Αλλά τώρα ησύχασα πιο. Όλα έχουν την περιόδο τους. Δεν μπορείς να τ' αποφύγεις. Παλιώνεις. Κι όταν παλιώσεις, σταματάει η τεχνάλα. Ακόμα κι όταν κάτσεις στην καρέλα δεν είσαι ικανοποιημένος. Ξάπλα. Εκεί είναι η ικανοποίηση. Εκεί τη βρίσκεις πιο. Είναι το τελευταίο το σκαλί.

Στου Σακκιώτη.

ΤΑ ΧΕΡΙΑ

του μπαρμπα Θανάση

Προχθές σαν έπεφε το δειλό πύγαμε να δούμε το γέρο ρεμπιέτη. Εγγενικός ο οικοδεσπότης, μιας οδηγεί στο ταρδύ του· στο κελί του, όπου ο επισκέπτης κατακλύζεται από θυμητάρια ζωής ολόκληρης, σχεδόν συμπληρωμένης, κρεμασμένα πυκνά, στριμωγμένα αφήνοντας μόλις να διαφανεί το φόντο ενός κοκκινωβαριμένου τοίχου. Φωτογραφίες, αποκόμματα εφημερίδων, στίγματα μιας πάλλαι ποτέ πλανημένης ύπαρξης, ρολόγια, μπεγλέρια, τσιμπούκια και, κοιμάτια από τα σπλάχνα μιας ρεμπιέτικης κομπανίας, αγέμιστη συντροφιά του, τα όργανα, παιδιά και παρηγοριά του· κι αυτός στον οντά καθισμένος, ξεναγός σιωπηλός και μάρτυρας αδιάμενστος ενός κόσμου νεκρού ήδη, υπάρχει ακόμη.

Με τρεμάμενα χέρια πιάνει δυο γεμέλια, δυο τζουράδες με το μπράτσο αλουσιτράριστο ακόμη, δίνει τον έναν του φίλου, παίρνει τον άλλο στην αγκαλιά και τον χαϊδεύει γλυκά, τρυφερά, κάνοντάς τον να γουργουρίζει με διαπεραστική φωνή· μια ανατριχίλα διαπερνά το χέρο, ενόσω αυτός χαμογελά, πίνει τις τζούρες του, κανακεύει τον μπαγάσα του να ξεσταθεί και ορμηγνέει το φίλο να βαράει ανοικτά το δικό του. Δυο καλές φωνές ανταμώνουν στον αέρα, δίνοντας την υπόσχεση της τελικής συνήχησης.

Γιαβάς-γιαβάς φάνηκε ο δρόμος κι ο γέρος τελετουργικά τον ανεβαίνει, πατάει στα δικά του τα χιτάκια, καθώς τα δάκτυλα του αριστερού του χεριού τρέχουν να προστάσουν τις νότες, να τις χωρέσουν στο μέτρο, να τις υποτάξουν στο ρυθμό που το δεξί χτυπάει τα τέλια. Ο χαμηλός φωτισμός της λάμπας, πεπλοφορεμένης με εφημερίδα που κορυφαίνεται και καπνίζει, η ανταύγεια της κόκκινης φλοκάτης που πάνω της θρονιάζεται η συγκεντρωμένη του μορφή με το τζουρά, καθαρότητα της κατάβαθης αρμονίας τους που έρχεται στο ντουζένι, φτιάχνουν το σκηνικό που μέσα του η μουσική ανάλαφρη πετάει από

τοίχο σε τοίχο, χαϊδεύει τα αντικείμενα κι αυτά, συνεπαρμένα από το μωσταγωγικό της άγγαγία, ζωντανεύουν, θαρρείς, και σιγομουρμουρίζουν τον σκοπό. Κι εκεί, επάνω στο ταξίμι, το παρελθόν, παραδεισένιο αερικό που ντύθηκε την ρεμπιέτικη ψυχή, σηκώνεται, μιας εκτοπίζει, φτιάχνει μερακλίδικα το καρβουράκι, και, με απλωμένο το ζωνάρι, ρίχνει τις στροφές του σε βαρύ ζεύμπέκικο. Παραλημένοι, βουβοί κι ανήσυχροι κοιτάμε τον αργόσυρτο χορό της φλόγας που κάποτε έκανε άβεστη, ακοήμητη, στους ναούς μιας προαιώνιας λατρείας. Στα καταγώγια και στους τεκέδες βρήκε ξανά θυσιαστήριο και λιβάνι, παρανάλωμα στα πόδια του βαρύτερου ανθρώπινου νταλκά.

Τα χέρια δεν ανήκουν πιά στο γέρο μουσικό. Είναι τα χέρια του ιερέα, έχουν τη σιγουριά και την σταθερότητα της αρχέγονης πιστής υπηρεσίας στο θεό· τα δανείστηκε μονάχα για να το υμνήσει. Χωρίς ίχνος τρεξιούλου, πειθήνια όργανα τα χέρια του δημιουργού δίνουν ζωή στο παρόν, το πλάθουν και το νύνουν με το περασμένο, το νεανικό, την αιώνια σπάθα, που χορεύει χτυπώντας με το μαχαίρι τον τένο· να της φτέρνας, αντίλαλο αχλλειου πόνου και εξιλέυσης.

Αποκοιμένος αργότερα από την εντύπωση, ακουμπισμένος στην ξερολιθιά, όριο ανάμεσα στη γαληνεμένη θάλασσα και στο άλαλο ιερό του Φοίβου, κοιπάξεις τον πορφύρα μολυβένο ουρανό, στα αυτιά σου αντηχεί η μελωδία, στην φαντασία σου ζωγραφίζονται τα χέρια του και ευχαριστείς τη Μοίρα που σου 'γραψε να γνωρίσεις έναν από τους τελευταίους μύστες του μικρού Διονύσου, έναν που στο καθημερινό καρναβάλι της ευδείξης και της υποταγής, μουρμούρης και αμμανεϊζής, τραβάει το δρόμο που ξέρει, χωρίς να σαστίζει, με το σεβρό παπουτσι του να τρίζει πάνω στην αφιλόξενη άσφαλτο.

Α. Κ.